

Tutkimus uudelleenkäyttöverkostojen kehittämisestä Euroopassa

Loppuraportti

Maaliskuu 2022

Julkaisija: Circwaste

Kiitokset

Kirjoittajat kiittävät Matthias Neitschiä (RepaNet), Matt Lewisiä (CCS), Mary Flemingiä (CRNI), Thomas Ahlmannia (FairWertung), Tanguy Ewbankia (RESSOURCES), Joren Verschaevea (HERW!N), Martin Bobelia (Réseau National des Ressourceries et Recycleries), Leonie Reindersia (BKN) ja Eimear Montaguea (NIRN) heidän ajastaan ja panoksestaan tähän tutkimukseen.

Tämän raportin tarkoituksena on analysoida yhteisötalouden uudelleenkäyttötoimijoiden verkostoja Euroopassa. Kierrätyskeskus valitsi RREUSEn tekemään tutkimuksen ja laatimaan raportin.

Tutkimus on osa EU:n LIFE-rahastosta rahoitettavaa Circwaste-hanketta.

Artikkelin vastaava kirjoittaja: oscar.planells@reuse.org

Suomennos: Lingoneer Oy

SISÄLLYSLUETTELO

TIIVISTELMÄ.....	3
JOHDANTO.....	5
<i>Tavoitteet.....</i>	<i>5</i>
<i>Menetelmä.....</i>	<i>6</i>
<i>Tutkimuksessa mukana olevat uudelleenkäyttöverkostot.....</i>	<i>6</i>
<i>Yhteisötaloutta koskevan politiikan kehittäminen.....</i>	<i>8</i>
<i>Ympäristöpolitiikan kehittäminen.....</i>	<i>11</i>
TUTKIMUKSEN	
TULOKSET.....	14
VERKOSTOJEN HAASTEET JA PÄÄTEHTÄVÄT.....	14
<i>Verkostojen luonti ja haasteet.....</i>	<i>14</i>
<i>Lobbaustoimien koordinointi.....</i>	<i>17</i>
<i>Parhaiden käytäntöjen levittäminen sisäisesti.....</i>	<i>19</i>
<i>Sisäinen koordinointi muissa asioissa.....</i>	<i>20</i>
VERKOSTOJEN HALLINTO JA RAHOITUS.....	22
<i>Hallintorakenteet.....</i>	<i>22</i>
<i>Jäsenyystyypit, edut ja vastuut.....</i>	<i>23</i>
<i>Jäsenmaksut.....</i>	<i>25</i>
<i>Muut tulonlähteet.....</i>	<i>27</i>
POLITIikka JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ.....	28
<i>Verkostojen suhteet viranomaisiin.....</i>	<i>28</i>

<i>Uudelleenkäyttö ja uudelleenkäytön valmistelu</i>	30
<i>Sosiaalisia yrityksiä koskeva kansallinen lainsäädäntö</i>	31
MENESTYSTEKIJÄT JA PARHAAT KÄYTÄNNÖT	33
<i>Kumppanuudet muiden organisaatioiden kanssa</i>	33
<i>Viestintä</i>	34
<i>Laatustandardit ja ammattimaisuus</i>	36
<i>Joustavuus ja sopeutumiskyky</i>	38
<i>Uutta uudelleenkäyttöverkostoa koskevat ohjeet</i>	39
KESKUSTELU	41
<i>RREUSEn pohdintoja uudelleenkäyttöverkostoista</i>	41
<i>Tärkeimmät vahvuudet</i>	43
<i>Suurimmat heikkoudet</i>	45
<i>Tärkeimmät mahdollisuudet</i>	46
<i>Suurimmat uhat</i>	47
<i>Suosituks</i>	49

TIIVISTELMÄ

Uudelleenkäyttöverkostot ovat keskeisiä toimijoita jätehierarkian toteutumisessa ja siten kiertotalouteen siirtymisessä. Verkostot tekevät työtä uudelleenkäyttösektorin puolesta edistämällä tiedon jakamista, edustamalla jäseniä julkisesti eri tasoilla, vahvistamalla jäsenten toimintavalmiuksia ja yleisemmin kannustamalla toimijoita yhteistyöhön.

Tässä raportissa analysoidaan uudelleenkäyttöä harjoittavien yhteisötalouden toimijoiden verkostoja laajan kyselytutkimuksen, teemahaastattelujen ja työpöytätyöskytymisen perusteella. Tutkimuksen aikana saatiin tietoa yhteensä yhdeksältä eri uudelleenkäyttöverkostolta. RREUSE, jonka Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus valitsi tekemään tutkimuksen ja laatimaan raportin, on myös antanut oman näkemyksensä vuosien kokemuksen perusteella. RREUSEn osuus sisältää yleiskatsauksen yhteisö- ja kiertotaloutta koskevaan EU:n poliittiseen toimintakehykseen.

Kansallisten ja alueellisten uudelleenkäyttöverkostojen päätehtävät ovat lobbaustoimien koordinointi, tietämyksen jakaminen jäsenten kesken ja tietoisuuden lisääminen. Verkostot ovat lobbauksen kannalta elintärkeitä, koska keskitetyn yhteispisteen perustaminen lisää näkyvyyttä ja helpottaa tapahtumiin osallistumista. Tämän tehtävän suorittamiseksi on suositeltavaa ottaa käyttöön jäsenten etujen mukainen kattava lobbausstrategia, pitää säännöllisesti yhteyttä asianomaisiin sidosryhmiin, olla vahvasti läsnä verkossa ja järjestää sisäisiä työryhmiä, joissa keskustellaan jäsenten kanssa poliittisista kysymyksistä.

Myös parhaiden käytäntöjen ja asiantuntemuksen jakaminen on verkostojen keskeinen tehtävä. On tärkeää, että verkostot rakentavat organisaatioille yhteisöjä, joissa voidaan toimia yhteisissä hankkeissa ja luoda kumppanuuksia. Monet verkostot ovat itse asiassa korostaneet solidaarisuuden ja vertaisoppimisen kulttuurin luomisen etuja, joita ilmenee erityisen todennäköisesti yhteisötalouden toimijoiden keskuudessa. Tätä varten olisi luotava tilaisuuksia, joissa jäsenet voivat keskustella parhaista käytännöistä, hankkeista ja mahdollisista kumppanuuksista.

Lisäksi todettiin, että kumppanuudet ovat yleensä hyödyllisiä, ja useat uudelleenkäyttöverkostot raportoivat jätetuotteiden keräämisen tehostumisesta, paremmasta näkyvyydestä tai uusista innovaatioista. On kuitenkin olennaisen tärkeää varmistaa, että

yritysten kanssa solmitut kumppanuudet eivät haittaa uudelleenkäyttötoimijoiden tehtävää ja arvoja.

Hyvä hallintotapa on ratkaisevan tärkeää verkoston kehittämisessä. Tässä raportissa esitellään perusteellisesti useita hallintorakenteita, jotta voidaan tiedottaa olemassa olevista vaihtoehdoista. Kaikista jäsenistä koostuva yleiskokous on yleensä verkoston pääelin. Se vastaa yleensä johtokunnan nimittämisestä, yhtiöjärjestyksen muuttamisesta, talousarvion ja tilinpäätöksen hyväksymisestä sekä uusien jäsenten hyväksymisestä. Useimmissa tapauksissa johtokunta siirtää verkoston päivittäisen hallinnon sihteeristön tehtäväksi.

On suositeltavaa, että osa hallintotehtävistä ulkoistetaan verkkoa kehitettäessä, erityisesti jos johtokunnan ja sihteeristön jäsenillä ei ole kokemusta kyseiseltä alalta. Tällainen tuki antaisi uudelle verkostolle mahdollisuuden keskittyä jäsenten palvelemiseen alusta alkaen ja mukautua joustavasti melko monimutkaiseen hallintorakenteeseen.

Uudelleenkäyttöverkostojen on myös perustuttava riittävään ja kestäväan rahoitukseen. Tutkimuksessa havaittiin, että jäsenmaksut ja avustukset ovat yleensä uudelleenkäyttöverkostojen merkittävin tulonlähde vaihtelevassa määrin. Vaikka poikkeuksia on, jäsenmaksut perustuvat yleensä jäsenyyden vaihtuvuuteen, uudelleen käytettäväksi kerättyyn tai valmisteltuun materiaaliin tai työntekijöihin. Avustukset ja tuet ovat hyvä keino täydentää tai osittain myös korvata jäsenmaksuja. Ne ovat todennäköisesti tarpeen alkuvuosina, koska uudelleenkäyttösektori ei ole vielä kovin kannattava. Raportissa esitetään esimerkkejä avustuksilla, hankkeilla ja hyvitytyillä tapahtumilla rahoitetuista uudelleenkäyttöverkostoista.

Alueellisten ja kansallisten uudelleenkäyttöverkostojen päätehtävät Euroopassa ovat seuraavat:

- Kootaan yhteen jäsenten vaatimukset ja kehitetään kansallisella tasolla lobbaustoimintaa, jolla tuetaan kiertotaloutta keinona luoda työmahdollisuuksia jätehuollon alalla, kiinnittäen erityistä huomiota haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten osallistamiseen.
- Edustetaan sekä julkisten että yksityisten uudelleenkäyttöä harjoittavien sosiaalisten yritysten toimia kansallisella tasolla. Edustamisen tulisi kohdistua keskeisiin sidosryhmiin, erityisesti viranomaisiin, yksityiseen sektoriin ja kansalaisyhteiskuntaan.
- Toimitaan selvityskeskukseksi parhaiden käytäntöjen tukemiseksi ja toistamiseksi.
- Edistetään innovointia, joka perustuu kotimaassa ja Euroopan tasolla saatuihin kokemuksiin.
- Edustetaan kansallisia jäseniä Euroopan tasolla osallistamalla eurooppalaisiin erityisfoorumeihin, kuten RREUSE, Zero Waste Europe ja vastaavat.
- Järjestetään jäsenille palveluja viestinnän, laatu järjestelmien, koulutuksen ja johtamisen alalla.

Verkoston perustamisen aikana kannattaa ensin keskittyä palvelujen tarjoamiseen jäsenille sen sijaan, että kasvatettaisiin verkostoa. On erittäin tärkeää, että verkostot tuovat lisäarvoa jäsenorganisaatioilleen. Siksi yksityiskohtainen luettelo jäsenille tarjottavista palveluista olisi hyödyllinen tässä suhteessa. On myös suositeltavaa arvioida mahdollisten jäsenten tarpeita toteutettavuustutkimuksen avulla.

JOHDANTO

Uudelleenkäyttöverkostot ovat keskeisiä toimijoita jätehierarkian toteutumisessa ja siten kiertotalouteen siirtymisessä. Verkostot tekevät työtä uudelleenkäyttösektorin puolesta edistämällä tiedon jakamista, edustamalla jäseniä julkisesti eri tasoilla, vahvistamalla jäsenten toimintavalmiuksia ja yleisemmin kannustamalla toimijoita yhteistyöhön.

Tämä raportti on tulos kolmen kuukauden tutkimuksesta, jonka tarkoituksena oli analysoida uudelleenkäyttöä harjoittavien yhteisötalouden toimijoiden verkostoja. Siinä analysoidaan perusteellisesti näiden verkostojen useita näkökohtia, kuten hallintomalleja, päätehtäviä, lobbauksen prioriteetteja, tulonlähteitä, toimintaympäristöjä ja verkoston parhaita käytäntöjä. Tutkimus on toteutettu LIFE-rahastosta rahoitettavan Circwaste-hankkeen puitteissa.

Johdannossa esitetään tutkimustyön puitteet, ja siinä käydään yksityiskohtaisesti läpi käytetyt tavoitteet ja menetelmät. Siinä luodaan myös yleiskatsaus sosiaali- ja ympäristöpolitiikan kehitykseen ja esitetään ennuste mahdollisesta tulevasta kehityksestä.

Tavoitteet

Tämän raportin tarkoituksena on analysoida yhteisötalouden uudelleenkäyttötoimijoiden verkostoja Euroopassa. Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus valitsi RREUSEn tekemään tutkimuksen ja laatimaan raportin, jonka perimmäisenä tavoitteena on tarjota neuvoja ja opastusta uudelleenkäyttöverkoston perustamiseksi Suomeen. Tutkimus on osa EU:n LIFE-rahastosta rahoitettavaa Circwaste-hanketta.

Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskuksen pyynnön mukaisesti RREUSE suhtautui asiaan ennakkoluulottomasti ja sisällytti tutkimukseensa erilaisia malleja, rakenteita ja toimintamalleja. Analyysissa oli mukana muu kuin jäsenistä koostuva verkosto, ja tutkimukseen kuului äskettäin perustetun uudelleenkäyttöverkoston satunnaishaastattelu (*ad hoc*). Tiedonkeruun ja analyysin yhteydessä RREUSE yritti yhdistää tietoja jättäen tilaa

laadulliselle tiedolle ja erityisille tapaustutkimuksille. Näin pyrittiin edustamaan Euroopassa jo olemassa olevien uudelleenkäyttöverkostojen laajaa kirjoa.

Koska suomalaiset toimijat eivät kuitenkaan todennäköisesti järjestäytyisi yhteisellä nimellä ja toimintamallilla, etusijalle asetettiin analyysi verkostoista, jotka eivät toimi franchising-mallin mukaisesti. Tällaisen verkoston jäsenet säilyttävät identiteettinsä ja itsemääräämisoikeutensa tehdä päätöksiä itsenäisesti. Yhteisen kannan saavuttaminen ja ponnistelujen yhdistäminen verkoston sisällä voi kuitenkin olla vaikeampaa.

Menetelmä

Tämä tutkimus tehtiin joulukuun 2021 ja maaliskuun 2022 välisenä aikana RREUSE-verkostosta saatujen kokemusten perusteella. Tiedonkeruu oli suunniteltu toteutettavan kahdessa vaiheessa: ensin kyselylomakkeen lähettäminen eurooppalaisille uudelleenkäyttöverkostoille, ja sitten kuuden tai kahdeksan verkoston yksityiskohtaisempi haastattelu.

RREUSE ja Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus laativat kyselyn kysymykset yhdessä keskittyen monivalintakysymyksiin, jotka helpottavat kyselyn toteuttamista. Mukaan lisättiin kuitenkin myös joitakin avoimia kysymyksiä, jotta tiettyjä aiheita voitaisiin käsitellä tarkemmin.

Kyselyyn vastasi kaikkiaan kahdeksan uudelleenkäyttöverkostoa, minkä jälkeen kaikille vastaajille järjestettiin henkilökohtaiset teemahaastattelut. Haastattelukysymykset laadittiin kyselyn vastauksista, ja niiden tavoitteena oli ymmärtää kyseisen verkoston tärkeimpiä tai ainutlaatuisia ominaisuuksia. Äskettäin perustetulle uudelleenkäyttöverkostolle järjestettiin myös ylimääräinen *ad hoc* -haastattelu ilman aiempaa kyselyä. Uutta verkostoa koskevan haastattelun järjestämistä pidettiin suurena mahdollisuutena, vaikka se tehtäisiinkin muun tiedonkeruun jälkeen.

Kyselyn tulosten, haastattelujen aikana kerättyjen tietojen ja julkisesti saatavilla olevien asiakirjojen työpöytä tutkimuksen ja/tai kyselyssä toimitettujen asiakirjojen perusteella laadittiin joukko ”verkostoraportteja” jokaisesta tutkimukseen osallistuneesta verkostosta. Nämä raportit toimivat laajoina tapaustutkimuksina yhteensä kahdeksasta eurooppalaisesta uudelleenkäyttöverkostosta, ja raporteista saadaan runsaasti laadullista tietoa kustakin verkostosta. Asiakirjat ovat osa lopullista tutkimusesitystä, ja niitä on käytetty loppuraportin valmistelussa.

RREUSE on myös antanut oman näkemyksensä vuosien kokemuksen perusteella. Tiimi hoiti koordinoinnin sisäisesti ja kirjoitti omia ajatuksiaan uudelleenkäyttöverkosta ja niiden haasteista. RREUSEn osuus sisälsi myös yleiskatsauksen yhteisö- ja kiertotaloutta koskevaan EU:n poliittiseen toimintakehykseen. Tavoitteena oli tiedottaa Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskusta uudelleenkäyttöverkostoihin todennäköisesti vaikuttavista politiikan muutoksista.

Tutkimuksessa mukana olevat uudelleenkäyttöverkostot

RREUSE tavoitteli useita uudelleenkäyttöverkostoja, sekä jäseniä että muita kuin jäseniä, kerätäkseen tietoja tätä tutkimusta varten. Kyselylomakkeen täyttämiseksi otettiin yhteyttä kaiken kaikkiaan 14 uudelleenkäyttöverkostoon, joista 12 oli RREUSEn jäseniä. Tutkimukseen pystyi toimittamaan tietoja kahdeksan verkostoa (joita käsitellään yksityiskohtaisemmin jäljempänä) ja lisäksi uusi uudelleenkäyttöverkosto (Pohjois-Irlannin uudelleenkäyttöverkosto), joka ei kuulunut alkuperäiseen luetteloon mutta joka oli erittäin merkityksellinen, koska sillä oli tuore kokemus uudelleenkäyttötoimijoiden verkoston perustamisesta. Emmaüs France, Envie, WIRD, Rete 14 Luglio, AERESS ja Reuse Network eivät loppujen lopuksi pystyneet eri syistä antamaan tietoja.

[Réseau National des Ressourceries et Recycleries](#) on ranskalainen verkosto, jossa on 175 jäsentä. Se työllistää 4 000–5 000 henkilöä – mutta sen päätavoitteena on varmistaa, että voittoa tavoittelematon sektori edistää ja hallinnoi uudelleenkäyttöä ja asianmukaista jätehuoltoa. Maaliskuusta 2022 lähtien tämä verkosto ei ole RREUSEn jäsen.

Muutaman organisaation vuonna 1994 perustama [Branchevereniging Kringloopbedrijven Nederland](#) (BKN) perustettiin uudelleenkäyttösektorin ammattimaistamiseksi. BKN:llä on tällä hetkellä 66 jäsentä, joilla on yli 200 myymälää eri puolilla Alankomaita. Kaikki jäsenet ovat sosiaalisia yrityksiä, joilla on sosiaalisia ja ympäristöllisiä tavoitteita.

[Circular Communities Scotland](#) (CCS), joka tunnettiin aiemmin nimellä Community Resources Network Scotland (CRNS), on vuonna 2004 perustettu verkosto, jossa on tällä hetkellä yli 100 jäsentä, pääasiassa hyväntekeväisyysjärjestöjä, sosiaalisia yrityksiä ja yhteisöorganisaatioita. Vastaaja arvioi, että verkoston osuus Skotlannin uudelleenkäyttötoimijoista on yli 80 %.

[Communities Resources Network Ireland](#) (CRNI) perustettiin vuonna 2010 tavoitteena edistää yhteisöpohjaista ja kestävä jätteenhoitoa. Täysjäseniin kuuluvat sosiaaliset yritykset, hyväntekeväisyysjärjestöt ja yhteisöorganisaatiot kaikkialla Irlannissa. Verkostossa on tällä hetkellä 41 jäsentä.

[FairWertung](#) on saksalainen verkosto, jossa on yli 100 jäsentä. Sen jäsenet keskittyvät pääasiassa tekstiilien keräykseen ja niiden uudelleenkäyttöön valmisteluun koko verkoston keräysmäärän ollessa 40 000–70 000 tonnia vuodessa. Pää tavoitteena on varmistaa sektorin avoimuus ja eettiset periaatteet.

Useiden verkostojen (joista ensimmäinen perustettiin vuonna 1993) yhdistymisen myötä [HERW!N](#) edustaa tällä hetkellä yli 100:aa jäsentä, jotka työllistävät noin 10 000 työntekijää. Kaikki jäsenet keskittyvät sosiaaliseen työllistämiseen, mutta kaikki eivät harjoita uudelleenkäyttöä.

[RepaNet](#) on vuonna 2004 perustettu verkosto, jossa on tällä hetkellä 42 jäsentä, ensisijaisesti sosiaalisia yrityksiä. Tämä on 60–80 % Itävallan uudelleenkäyttötoimijoista. Verkosto perustettiin Euroopan sosiaalirahaston rahoittaman hankkeen seurauksena, ja se saa parhaillaan rahoitusta verkkokauppa-alustan luomiseksi jäsenilleen.

[RESSOURCES](#) on vuonna 1999 perustettu verkosto, joka edustaa 63:a sosiaalista kiertotalousyritystä Belgiassa Vallonian alueella ja Brysselissä. Tämä on 41–60 % alueen uudelleenkäyttötoimijoista. Verkosto keskittyy vahvasti ammattimaistumiseen ja on siksi luonut useita laatumerkkejä eri tuotteille ja tarkoituksiin.

Yhteisötaloutta koskevan politiikan kehittäminen

Yhteisötalouden toimintasuunnitelma (SEAP) luo yhdeksän vuoden kehyksen (2021–2030), jolla varmistetaan, että yhteisötalouden toimijat tunnustetaan ja niitä tuetaan asianmukaisesti. Kehyksessä esiteltiin useita säännöksiä, joiden avulla sosiaalisia yrityksiä entistä paremmin tukeva toimintaympäristö voi menestyä, vaikka yksityiskohtaisempia toimia kehitetäänkin vuoden 2022 aikana. Esimerkiksi yhtenäisten toimintaedellytysten kehittämiseen sisältyy opastusta eri sosiaalitalouksille kohdennetusta veropolitiikasta.

SEAPissa korostetaan myös sosiaalisesti vastuullisia julkisia hankintoja¹ muun muassa paikallis- ja alueviranomaisille suunnattujen työpajojen avulla ja sosiaalilausekkeiden laajempaa sisällyttämistä komission omiin tarjouskilpailumenettelyihin. Myös yritysten välisen sosiaalisten hankintojen mahdollisuuden vahvistaminen sisämarkkinaohjelmaa koskevan aloitteen avulla on lupaavaa. Vakiintuneen verkoston vahvuus voi johtaa sellaisten sosiaalisten yritysten yhteenliittymien koordinointiin, jotka tarjoavat suurempia julkisia hankintoja koskevia sopimuksia, joita yksittäinen sosiaalinen yritys ei pystyisi käsittelemään yksin. Esimerkkeinä mainittakoon Community Resources Scotlannin ylläpitämä uudelleenkäyttöyhteenliittymä sekä Italian Ecobi-yhteenliittymä.

Näiden toimien toteuttamiseksi komissio ehdottaa neuvoston suositusta yhteisötalouden toimintaedellytysten kehittämisestä vuonna 2023.

Yhteisötalouden verkostojen rahoituksen osalta kansallisella tasolla, mikä on erityisen merkityksellistä tämän analyysin kannalta, SEAPissa todetaan:

¹ Aiemmin julkisia hankintoja koskevassa EU:n direktiivissä jäsenvaltioille annettiin mahdollisuus varata sopimuksia sosiaalisista syistä (eli työllistää vähintään 30 % epäedullisessa asemassa olevista työntekijöistä), mutta tällainen käytäntö on edelleen poikkeus.

«Valmiuksien laajentamiseksi komissio tukee yhteisötaloutta edustavien verkostojen kehittämistä erityisesti EU:n jäsenvaltioissa, joissa sosiaalisia yrityksiä ja yhteisötalouden ekosysteemejä ei kehitetä täysimääräisesti.»

Vaikka tarkempia yksityiskohtia ei ole vielä määritelty, kansallisen tason tukitoimenpiteet, kuten yhteisötalouden verkostotoiminnan rahoittaminen, voisivat olla hyödyllinen toimenpide yhteisötalouden uudelleenkäyttöverkoston toiminnan tukemiseksi Suomessa lyhyellä ja keskipitkällä aikavälillä.

Lisäksi EU:n jätehuoltoa koskevan puitedirektiivin liitteessä IV (16) todetaan, että kansallisiin jätteen syntymisen ehkäisemistä koskeviin suunnitelmiin olisi sisällyttävä:

«Asianmukaisten käytöstä poistettujen tuotteiden tai niiden osien uudelleenkäytön ja/tai korjauksen edistäminen erityisesti toteuttamalla koulutukseen, talouteen, logistiikkaan tai muihin toimiin liittyviä toimenpiteitä, kuten hyväksytyjen korjaus- ja uudelleenkäyttökeskusten ja -verkostojen tukeminen tai perustaminen erityisesti tiheään asutuilla alueilla»

RREUSEn edistämiin mahdollisiin tuleviin sosiaalipolitiikan² kehityssuuntiin kuuluu sosiaalisten ja kiertotalouteen liittyvien toimintasuunnitelmien välisen synergian lisääminen erityisesti sisällyttämällä vihreät kriteerit sosiaalisten kriteereiden rinnalle julkisissa hankinnoissa tai kytkemällä kiertotalous ja työpaikkojen luomista koskevat tavoitteet toisiinsa³. Tällaiset synergiat ovat perusteltuja, koska kiertotalous tuo lisäarvoa työpaikkojen luomisen ja koulutusmahdollisuuksien näkökulmasta. Toinen lupaava aloite olisi sosiaalisten kriteerien systemaattinen huomioon ottaminen osana vaikutusten arviointia⁴.

² Entistä useammat organisaatiot ovat kuitenkin ilmaisseet tukensa vastaaville poliittisille suuntauksille. Vuonna 2022 julkaistussa tärkeässä raportissa OECD määritteli toimintapoliittiset suuntaviivat, joiden avulla kehitetään suotuisat puitteet kiertotalouteen siirtymistä edistäville yhteisötalouden organisaatioille: korostetaan voimakkaasti sosiaalisten ja kiertotalouteen liittyvien toimintasuunnitelmien välisten synergioiden vahvistamista, mukaan lukien tarve määrittää yhteiset tavoitteet, yhdenmukaistaa politiikan painopisteet eri sektoreilla ja hallinnon tasoilla sekä edistää vuoropuhelua ja helpottaa kumppanuuksia useiden kiertotalouden arvoketjun toimijoiden välillä.

³ Belgiassa Flanderin alue asetti tavoitteeksi 5 kg:n uudelleenkäyttömateriaalin henkeä kohti, ja tavoitteena oli työllistää 3 000 henkilöä kokoaikaiseksi muutettuna vuonna 2015. Myös Ranska yhdisti ympäristölliset ja sosiaaliset tavoitteet perustamalla uudelleenkäytön solidaarisuusrahaston, jonka tarkoituksena on luoda 70 000 työpaikkaa vuoteen 2030 mennessä epäedullisimmassa asemassa oleville ryhmille sosiaalisten yritysten tarjoamissa uudelleenkäyttö- ja korjaustoimissa.

⁴ Vaikka poliittisten vaikutusten arviointiin liittyvissä EU:n sääntelyn parantamista koskevissa suuntaviivoissa viitataan ympäristöllisten, sosiaalisten ja taloudellisten kriteerien huomioon ottamiseen, ne voidaan jättää huomiotta, koska ne eivät ole pakollisia.

RREUSE:n mukaan seuraavat seikat ovat joitakin vuoden 2030 tuotosskenaarioista, jotka hyödyttäisivät vihreän läheisyyden ja yhteisötalouden teollisen ekosysteemin kehittämistä.

1. Vuoteen 2026 mennessä – EU:n tulevan tarkistetun CEAP:n ja SEAP:n välinen johdonmukainen yhteys erityistoimina, joilla tuetaan sosiaalista yritystä kiertotaloudessa.
2. Vuoden 2025 loppuun mennessä EU:n tasolla erityisiä sosiaalisia ja kiertotalouteen liittyviä tavoitteita, esimerkiksi EU:n jätehuoltoa koskevassa puitedirektiivissä mm. uudelleenkäyttötavoitteita ja työpaikkojen luomista koskevia tavoitteita.
3. Vuoteen 2025 mennessä otettu käyttöön kansalliset rahoitusvälineet, joilla tuetaan kansallisen/alueellisen tason sosiaalisen yrityksen toimia, jotka rahoitusvälineet vastaavat kansalaisjärjestöjen EASI- ja ESF+-ohjelmien kautta saamia toiminta-avustuksia.
4. EU:n seuraavassa, vuosien 2028–2035 talousarviossa, 10 % kaikista SEAP-ohjelmassa luetelluista EU:n rahoitusväylistä olisi kohdennettava yhteisötalouden toimijoiden kehityksen tukemiseen vihreässä ja digitaalisessa muutoksessa.
5. Vuoteen 2030 mennessä aloitettu sosiaalisten yritysten, yksityisen sektorin, julkisen sektorin ja akateemisten laitosten välisiä uusia kiertotaloudellisia ja sosiaalisia hankkeita.
6. Vuoteen 2025 mennessä jäsenvaltioissa lisättävä joustavuutta työmarkkinoiden integrointipolitiikassa, joka liittyy vihreää siirtymää suoraan edistäviin toimiin, kuten uudelleenkäyttöön ja korjaamiseen. Esimerkiksi joillakin WISE:illä on haasteita, jotka liittyvät työharjoittelujaksojen kestoon, kun taas toisiin kohdistuu joustamattomia sääntöjä, jotka haittaavat innovointia ja edistävät työpaikkojen luomista.
7. Vuoteen 2025 mennessä kaikissa jäsenvaltioissa otettu käyttöön kiertotalouden taitoja ja joustavia ammatillisia koulutusjärjestelmiä koskevia rahoitusohjelmia, joilla vastataan sosiaalisten yritysten tavoitteisiin sekä helpotetaan perinteisten ja korkeamman tason koulutuselinten välisiä kumppanuuksia vihreiden taitojen sisällyttämiseksi koulutusohjelmiin, kartoitetaan osaamisvajeet ja puututaan niihin sekä vahvistetaan yhdenmukaiset kriteerit sertifiointien myöntämiseksi kiertotalouden tulevaa työllistettävyyttä varten.
8. Julkisten ja yksityisten elinten ympäristöpalvelujen hankinnassa käytettävien pakollisten sosiaalisten kriteerien käytön vuotuinen lisääminen.
9. Sosiaalisten yritysten uudelleenkäyttötoimijoiden sekä taloyhtiöiden ja viranomaisten välisen kumppanuuksien lisääminen.
10. Vuoteen 2030 mennessä – EU:n hankintaohjelmasta tulee luonteeltaan täysin kokonaisvaltainen, ja siinä yhdistyvät sekä sosiaaliset että ympäristölliset tavoitteet.

Sosiaalisia ostoaloitteita voitaisiin tukea myös eurooppalaisella sosiaalisella merkinnällä, joka antaisi kuluttajille mahdollisuuden tehdä eettisiä ja tietoon perustuvia valintoja ja kannustaisi yrityksiä ottamaan huomioon sosiaaliset näkökohdat. Itse asiassa SEAP aloitti tutkimuksen kansallisista yhteisötalouden merkintäjärjestelmistä, joissa kartoitetaan EU:n jäsenvaltioissa käytössä olevia järjestelmiä, etsitään hyviä käytäntöjä sekä yhteisiä piirteitä ja kriteerejä.

Täydennys- ja uudelleenkoulutusaloitteista tulee todennäköisesti entistä tärkeämpiä sosiaalisessa toimintasuunnitelmassa, erityisesti yhteisö- ja kiertotalouden välisten yhteyksien osalta. Sosiaaliset yritykset ovat keskeisiä toimijoita tulevaisuuden kiertotalouteen liittyvän osaamisen tuottamisessa ja digitalisaation aiheuttaman eriarvoisuuden vähentämisessä. Poliitikoiksi, joilla varmistetaan aikaa kestävä koulutusympäristö, on ehdotettu kumppanuuksia ympäristöystävällisten taitojen sisällyttämiseksi koulutusohjelmiin, riittäviä varoja ja yhtenäisiä kriteerejä kiertotalouteen liittyvän osaamisen sertifiointille, ammattitaidon puutteiden kartoittamista ja korjaamista sekä joustavampia ammatillisen koulutuksen järjestelmiä.

Ympäristöpolitiikan kehittäminen

Euroopan komissio hyväksyi maaliskuussa 2020 uuden kiertotaloutta koskevan toimintasuunnitelman (CEAP). Siinä esiteltiin useita lainsäädännöllisiä ja muita toimenpiteitä tuotteiden koko elinkaaren ajan. RREUSE oli tyytyväinen aikomukseen puuttua tuoteluokkien, kuten tekstiilien ja huonekalujen, suunnitteluun, keskittymiseen ”korjausoikeuteen” tai ehdotukseen käyttää arvonlisäverokantoja kuluttajien korjausmahdollisuuksien parantamiseksi. Menetettynä mahdollisuutena pidettiin kuitenkin sitä, että EU:n tasolla ei painotettu tarvetta erilliseen uudelleenkäyttöön ja uudelleenkäyttöön liittyvien tavoitteiden valmisteluun.

Lisäksi CEAP-suunnitelmaan sisältyi sitoumus hyväksyä useita uusia aloitteita, kuten kestäviä tuotteita koskeva aloite (SPI), kestäviä tekstiilejä koskeva EU:n strategia ja kierrätettävää elektroniikkaa koskeva aloite. Komission maaliskuun 2022 lopussa julkaisemalla kestäviä tuotteita koskevalla aloitteella (SPI) voidaan parantaa esimerkiksi tekstiilien ja elektroniikkatuotteiden ekologista suunnittelua, kehittää korjausoikeutta, mahdollisesti EPR-järjestelmiä muuntyyppisille tuotteille (todennäköisimmin tekstiileille), vahvistaa kuluttajien oikeuksia lainmukaisen takuun voimassaoloaikana sekä antaa kuluttajille mahdollisuus saada tietoa kestävydestä ja korjattavuudesta.

On kuitenkin olennaisen tärkeää varmistaa, että uusissa kiertotalouden liiketoimintamalleissa todella pannaan täytäntöön jätehierarkia eikä edistetä uusien korjaus- ja huoltomonopoliin perustamista. RREUSE on myös puolustanut tarvetta varmistaa, että tuotepassit sisältävät tietoa paitsi tuotteiden kierrättämisestä käyttöään lopussa myös siitä, miten tuotteet voidaan

korjata ja käyttää uudelleen. Varaosien hinnan alentaminen ja uusien tuotteiden mainonnan verottaminen olisi myös kunnianhimoista politiikkaa kiertotalouteen siirtymiseksi.

EU:n kestäviä tekstiilejä koskeva strategia, jonka komissio julkaisi maaliskuun 2022 lopussa (yhdessä SPI:n kanssa), mahdollisesti parantaa käytettyjen tekstiilien keräystä, tehostaa tekstiilien ekologista suunnittelua⁵ ja yhdenmukaistaa jätetekstiilien jätteeksi luokittelun päättymistä koskevat säännöt.

RREUSEn mukaan kiertotaloudessa toimivien sosiaalisten yritysten suurimmat mahdollisuudet ja haasteet ovat seuraavanlaiset:

Mahdollisuudet

- Käytettyjen tuotteiden ostamisesta tulee valtavirtaa ja uudelleenkäyttöä harjoittavat sosiaaliset yritykset kehittävät toimintaansa.
- Uudelleenkäyttötoimille on hyötyä useammasta rahoituslähteestä, kun jäsenvaltiot noudattavat jätehuoltoa ja jätteen syntymisen ehkäisemistä koskevia tavoitteita, joissa jätehierarkia asetetaan paremmin etusijalle.
- Tuotteista tulee kestävämpiä ja korjattavissa olevia, mikä parantaa niiden laatua käytettyjen tuotteiden markkinoilla ja nostaa uudelleenkäyttöastetta.
- Jätteiden keräys- ja logistiikkamalleja parannetaan, jotta turvataan kerättyjen tuotteiden uudelleenkäytettävyys ja mahdollistetaan uudelleenkäyttöä harjoittavien sosiaalisten yritysten saavutettavuus.

Haasteet

- Uudelleenkäyttöä harjoittavat sosiaaliset yritykset joutuvat kilpailemaan tuottajien ja valmistajien kanssa, jotka kehittävät omia käytettyjen tuotteiden kanaviaan.
- Laajennettua tuottajan vastuuta koskevien mallien kehittäminen antaa vähittäiskauppiaille/tuottajille mahdollisuuden valvoa jätetuotteiden keräystä, mikä rajoittaa uudelleenkäyttöä harjoittavien sosiaalisten yritysten saavutettavuutta.
- Uudelleenkäyttöä tuetaan aiempaa tiukemmilla raportointia koskevilla säännöksillä, käytettyjen tuotteiden vähimmäislaatuvaatimuksilla ja kunnostusprosesseilla – uudelleenkäytöstä tulee vaikeasti käsiteltävää sosiaalisten yritysten kannalta.
- Se, mitä jätejärjestelmästä tällä hetkellä kerätään (enimmäkseen lahjoituksia), voitaisiin luokitella uudelleen jätteenkeräysmalleiksi, mikä lisää oikeudellista taakkaa uudelleenkäyttötoimijoille, joiden on sitten hankittava jäteluvat ja noudatettava jätelainsäädäntöä.

Lisäksi RREUSE on kehottanut komissiota auttamaan kuluttajatekstiilien keräämistä, lajittelua ja edelleenmyyntiä harjoittavia sosiaalisia yrityksiä niiden toiminnan turvaamisessa ja

⁵ Yksinkertaisemmat kuitusekoitteet (jotka helpottavat sekä uudelleenkäyttöä että kierrätystä) ja standardoidut koot tekisivät tekstiilituotteista pitkäikäisempiä.

kehittämisessä⁶. On myös tärkeää asettaa käytetyt tekstiilit tai korjaaminen etusijalle ”kestäviin” uusiin tekstiileihin ja kierrätykseen nähden⁷ – ja antaa kuluttajille riittävästi tietoa uusien tekstiilien kielteisistä vaikutuksista.

Toinen asiaan liittyvä lainsäädäntötoimi on kierrätettävää elektroniikkaa koskeva aloite, jonka komissio julkaisee ennen kesää 2022 tai sen jälkeen. Aloitteeseen sisältyy toimenpiteitä, joilla tieto- ja viestintätekniikkatuotteista tehdään entistä kestävämpiä ja helpommin korjattavia, sähkö- ja elektroniikkalaiteromun keräystä ja käsittelyä parannetaan, ja mahdollisesti kehitetään myös EU:n laajuinen takaisinottojärjestelmä vanhojen matkapuhelinten, tablettien ja laturien palauttamiseksi tai myymiseksi takaisin. Vuonna 2023 on myös tarkoitus päivittää sähkö- ja elektroniikkalaiteromua koskeva direktiivi, jossa vahvistetaan sähkö- ja elektroniikkalaiteromun keräämistä ja uudelleenikäytön valmistelua koskevat vähimmäisvaatimukset.

Parhailtaan yhteispäätösmenettelyssä olevien jätteiden siirtoa koskevien EU-sääntöjen tarkistaminen helpottaa jätteiden siirtoja EU:ssa ja käynnistää käytettyjen tavaroiden määritelmän kehittämisen. RREUSE on puolustanut tarvetta erottaa ”käytetyt tavarat” jätteestä, jolloin uudelleenikäyttötoimijat voivat viedä tuotteita ilman, että niiden katsotaan osallistuneen kaatopaikkakäytäntöjen laajentamiseen tuojamaissa.

Lisäksi jätehuoltoa koskevaa puitedirektiiviä on tarkoitus päivittää. Päivitykseen saattaa sisältyä konkreettisempia toimenpiteitä jätteiden syntymisen ehkäisemisen ja uudelleenikäyttöön valmistautumisen edistämiseksi esimerkiksi asettamalla EU:n laajuisia erillisiä tavoitteita tai jätteen syntymisen vähentämistä koskevia tavoitteita.

⁶ Tämä voidaan tehdä esimerkiksi varmistamalla, että EPR-järjestelmät eivät uhkaa sosiaalisen yrityksen toimintaa, erityisesti kehittämällä jätteiden syntymisen ehkäisemistä ja jätehuoltoa koskevia tavoitteita jätehierarkian mukaisesti ja asettamalla myös sosiaalisia tavoitteita.

⁷ Sen vuoksi on vältettävä sitä, että tutkimukseen ja kehitykseen sekä käsittelylaitoksiin tehtäviä investointeja tarvittaisiin vain kierrätysalalla, koska niitä tarvitaan myös uudelleenikäyttöön ja uudelleenikäytön valmisteluun. Myös jätetekstiilien asianmukaiseen huoltoon liittyvien taitojen kehittäminen on tärkeää. Uusien liiketoimintamallien kehittäminen ei saa kilpailla uudelleenikäyttötoimijoiden ja riippumattomien korjaamojen kanssa.

TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tässä osiossa esitellään tämän tutkimuksen tärkeimmät tulokset. Tutkimus perustuu kahdeksan eurooppalaisen sosiaalisen uudelleenkäyttöverkoston täyttämään kattavaan kyselyyn ja sen jälkeen toteutettuihin räätälöityihin teemahaastatteluihin. Se sisältää myös tietoa, joka on peräisin uuden eurooppalaisen uudelleenkäyttöverkoston kanssa käydystä *ad hoc* -keskustelusta ja RREUSEn aihetta koskevasta laajasta asiantuntemuksesta. Tulokset rakentuvat sellaisten teemojen ja alateemojen ympärille, jotka määritettiin ensisijaisiksi tavoitteiksi tämän tutkimuksen alussa.

VERKOSTOJEN HAASTEET JA PÄÄTEHTÄVÄT

Verkostojen luonti ja haasteet

Kaikki analysoidut verkostot on luotu viimeisten 10–30 vuoden aikana. Vanhin organisaatio on perustettu vuonna 1994 (FairWertung)⁸ ja uusin vuonna 2010 (CRNI)⁹. Perustamispäivällä on merkitystä, koska uudelleenkäyttöverkostoja on luotu eri yhteyksissä, mikä muokkaa usein niiden prioriteetteja ja organisaatorakenteita.

Keskeinen motivaatio tämän tutkimuksen tekemiseen oli ymmärtää uudelleenkäyttöverkostojen tärkeimpiä tehtäviä ja tavoitteita. Tältä osin kuusi verkostoa piti taitotiedon vaihtoa ”tärkeänä” tai ”erittäin tärkeänä” syynä verkoston perustamiseen. Tarvetta järjestää tapahtumia, jotka liittyvät uudelleenkäyttötoimijoiden kohtaamiin erityisiin haasteisiin, on korostettu toistuvasti. Tällaiset tapahtumat auttavat jäseniä jakamaan tietoa, toteuttamaan hankkeita ja luomaan kumppanuuksia. Näin ollen taitotiedon vaihto on välttämätöntä verkoston vahvistamiseksi.

Myös lobbaus on keskeinen syy verkoston luomiseen. Kuusi vastaajaa piti lobbausta ”tärkeänä” tai ”erittäin tärkeänä” syynä perustaa verkosto. Jotkut vastaajat totesivat, että tarvitaan strategista lobbausta, koska yksityisten yritysten kiinnostus uudelleenkäyttöön kasvaa, mikä uhkaa voittoa tavoittelemattomia toimijoita. Tästä syystä haastateltava korosti

⁸ HERW!N perustuu kuitenkin useiden verkkojen yhdistämiseen, ja ensimmäinen uudelleenkäyttökeskuksia edustava verkosto perustettiin vuonna 1993.

⁹ CRNI:n pilottihankkeena vuonna 2020 perustetusta uudesta uudelleenkäyttöverkostosta NIRNistä tuli kuitenkin oikeudellisesti riippumaton organisaatio vuonna 2022. Se oli myös mukana tutkimuksessa *ad hoc* -haastattelun kautta.

tarvetta luoda kaikkialle ulottuva verkosto, joka varmistaa vaikuttamisen päätöksentekijöihin ja muihin sidosryhmiin. Lyhyesti sanottuna, kuten eräs haastateltava asian ilmaisi, uudelleenkäyttöverkostojen perustaminen on tarpeen *«auttamaan heidän [jäsenten] taistelujensa torjumisessa, auttamaan heidän tarinansa kertomisessa, auttamaan heidän ongelmiansa ratkaisemisessa, tutkimaan yhteisiä mahdollisuuksia, kaikkia näitä asioita»*.

Vain kahdessa verkostossa julkisuuden ja kaupallisen yhteistyön katsottiin olevan ”tärkeitä” tai ”erittäin tärkeitä” syitä perustaa verkosto. Esimerkiksi FairWertung piti jäsenmainontaa suurimpana syynä verkoston perustamiseen. Tätä varten organisaatio on kehittänyt verkkopohjaisen kartoitusalueen. Se on alan johtava foorumi Saksassa, koska se sisältää tietoa käytettyjen vaatteiden keräämisestä ja ostamisesta koko maassa. Tällä hetkellä käyttäjiä on 30 000 kuukaudessa, ja on tärkeitä ratkaista kysymykset, jotka liittyvät siihen, missä lahjoittaa tai ostaa käytettyjä tuotteita. Tämä on esimerkki siitä, miten uudelleenkäyttöverkostot voivat parantaa kansalaisille suunnattua tiedotusta.

Taulukko 1. Miksi verkko luotiin – mitä ongelmia pyrittiin ratkaisemaan tai parantamaan?

	1 Not important at all	2	3	4	5 Very important
Lobbying	25%	0%	0%	25%	50%
Publicity	12.5%	37.5%	25%	0%	25%
Exchange of know-how	12.5%	12.5%	0%	37.5%	37.5%
Commercial cooperation	25%	12.5%	37.5%	12.5%	12.5%

Tarkasteltaessa uudelleenkäyttöverkostoja Euroopassa on olennaista, mitkä olivat suurimmat haasteet niiden perustamisprosessissa. Kyselyn mukaan suurimpia haasteita olivat verkoston hyödyllisyyden selvittäminen sekä yhteisten poliittisten ja lobbaukseen liittyvien kantojen saavuttaminen, vaikka useimmat vastaajat pitivät myös yhtiöjärjestyksestä ja jäsenmaksuista sopimista ”suurena” tai ”keskisuurena” haasteena verkoston perustamiselle. Kaupallisen yhteistyön tekemistä ei yleisesti pidetty haastavana.

Esimerkiksi yksi verkosto on käynyt läpi monimutkaiset neuvottelut jäsenmaksujen määrittämiseksi. Alun perin käytössä oli maksu, joka perustui työntekijöiden määrään, mutta maksun määrittäminen oli vaikeaa, koska jotkin organisaatiot eivät keskittyneet pelkästään

uudelleenkäyttöön. Tämän seurauksena oli laskettava vain uudelleenkäytön työntekijät, mutta rajan vetäminen oli hankalaa monimutkaisten organisaatorakenteiden vuoksi. Suuret organisaatiot kuitenkin väittivät, että ne eivät hyötäneet verkostosta yhtä paljon kuin pienet organisaatiot, koska viimeksi mainitut hyötyivät niiden asiantuntemuksesta. Pitkien keskustelujen jälkeen verkosto päätti 500 euron kiinteästä vuosimaksusta, joka oli vielä riittävän pieni, että pienemmät jäsenet pystyivät maksamaan sen, mutta riittävän suuri, jotta verkosto pystyi maksamaan ainakin osan kuluista.

Taulukko 2. Mitkä olivat verkon luomisen haasteet?

	1 Not important at all	2	3	4	5 Very important
Agreeing in statutes and membership fees	0%	12.5%	50%	37.5%	0%
Explain the utility of creating a network	0%	37.5%	25%	12.5%	25%
Reach shared policy and lobbying positions	12.5%	12.5%	37.5%	12.5%	25%
Engage in commercial cooperation	25%	50%	0%	25%	0%

Saksassa yksi suurimpia haasteita oli myös yhteistyön varmistaminen jäsenten kesken. Ennen FairWertungin perustamista jäsenyhdistysten välinen kilpailu oli normi. Verkostoa kehitettäessä oli siis tarpeen korostaa, että todellista kilpailua käytiin yksityisten yritysten kanssa, ei muiden voittoa tavoittelemattomien järjestöjen kanssa. Alun perin tämän ajattelutavan muuttaminen oli haaste, koska jäsenet olivat tottuneet työskentelemään yritysten kanssa.

RepaNet totesi, että verkoston hyödyllisyyden selvittäminen oli suurin haaste ensimmäisinä vuosina. Verkosto perustettiin vuonna 2004 samannimisen eurooppalaisen hankkeen jälkeen¹⁰. Jo tuolloin oli selvää, että uudelleenkäytön merkitys kasvaa vähitellen. Jätehuoltomääräykset edistivät yhä enemmän uudelleenkäyttöä, mutta uudelleenkäyttöä varten ei ollut muita

¹⁰ Hankkeen pääpaino oli korjaamisessa, ja sen tavoitteena oli luoda Itävaltaan ammattimaisten korjaamoiden verkosto, jonka ytimessä ovat sosiaaliset yritykset. Joskus nämä olivat yhden hengen sosiaalisia yrityksiä, joten verkostosta olisi apua kapasiteetin, asiakkaiden tilausten ja työn jakamisessa. Hanke sai rahoitusta Euroopan sosiaalirahastosta, ja siihen osallistui 4–5 sosiaalista yritystä.

toimijoita kuin vuosia alalla toimineet sosiaaliset yritykset. RepaNetin tavoitteena oli luoda uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja edistää kumppanuutta kuntien kanssa.

Yhdistyksen kehittäminen oli kuitenkin hankalaa hankkeen päättymisen jälkeen. Tilanne alkoi muuttua vuoden 2009 tienoilla, kun uusi johtaja yritti elvyttää verkostoa. Sen jälkeen Itävallan ympäristöministeriö tilasi RepaNetiltä tutkimuksen, jossa analysoidaan, millainen uudelleenkäyttöverkosto voisi Itävallassa olla – ja yleisemmin, miten uudelleenkäyttöä voitaisiin edistää Itävallassa. Vuosien mittaan tästä tutkimuksesta on ollut uskomattoman paljon hyötyä verkon kehittämiseksi, koska siinä esitettiin syyt, miksi uudelleenkäyttöverkosto on tarpeellinen. Tutkimus on vakuuttanut useat organisaatiot liittymään RepaNetin jäseniksi, ja se tukee edelleen uudelleenkäyttöön keskittyvää Itävallan lainsäädäntöä. Tämä esimerkki osoittaa, että kiertotaloudessa toimivien sosiaalisten yritysten verkostojen kehittämisen tarve on perusteltava selkeillä ja vahvoilla perusteluilla.

Flanderissa jäsenten välinen yhteistyö ei ollut haaste, koska HERW!Nin jäsenet ovat nimenneet alueita, joilla toimia. Siksi ne eivät kilpaile samoista tuotteista ja asiakkaista. Tämä on kuitenkin ylhäältä alas suuntautuva lähestymistapa, jota ei ehkä ole mahdollista soveltaa kaikissa maissa alan nykytilasta ja julkisen vallan roolista riippuen.

Lobbaustoimien koordinointi

Tutkimuksessa analysoitiin myös tapaa, jolla verkostot koordinoivat sisäisesti lobbausta ja edunvalvontaa koskevia kantoja. Lobbaus on uudelleenkäyttöverkostojen keskeinen tehtävä, koska yksittäiset organisaatiot eivät saa ääntään kuuluviin toimiessaan yksin. Itse asiassa lobbaus todettiin tutkimuksessa päätehtäväksi, ja kaikki verkostot pitivät sitä ”tärkeänä” tai ”erittäin tärkeänä” tehtävänä.

Jotkin verkostot koordinoivat lobbaustoimintaansa työryhmien avulla, jotka voivat olla yleisiä tai keskittyä johonkin tiettyyn kysymykseen. Toiset jakavat näkemyksiä kirjallisessa muodossa tai epävirallisemman ja tapauskohtaisen lähestymistavan kautta.

RepaNetillä on kaksi eri työryhmää: toinen käsittelee yleisemmin kiertotaloutta ja toinen tekstiilejä, sillä noin puolet RepaNetin jäsenistä työskentelee tekstiiliteollisuuden parissa¹¹.

¹¹ COVID-19:n vuoksi nämä työryhmät toimivat tällä hetkellä verkossa – RepaNet harkitsee myös niiden pitämistä verkossa, koska jäsenet ovat hajallaan ympäri Itävaltaa. Kaikki ovat tottuneet verkossa järjestettäviin kokouksiin nyt, toisin kuin ennen COVID-19:ää. Verkoston tavoitteena on kuitenkin järjestää kerran vuodessa

Noin kaksi kolmasosaa tekstiilialan työryhmän jäsenistä kuuluu myös toiseen ryhmään, joten päällekkäisyyttä on melkoisesti. Näin ollen valtaosa jäsenistä osallistuu kuuteen työryhmään vuodessa, kolmeen kutakin ryhmää kohden. HERW!N järjestää vastaavasti jäsentensä kanssa toistuvasti kokoontuvia työryhmiä. COVID-19-kriisin vuoksi verkosto päätti siirtyä 6–7 vuosittaisesta henkilökohtaisesta työryhmäistunnosta kuukausittaisiin verkkoistuntoihin. Kun HERW!N laatii kannanoton tai vastauksen kuulemiseen, luonnos kiertää jäsenten keskuudessa ennen kokouksia. On tärkeää yhdenmukaistaa poliittinen asialista ja kerätä näkemyksiä jäseniltä.

Taulukko 4. Mitkä ovat verkoston päätehtävät?

	1 Not important at all	2	3	4	5 Very important
Lobbying	0%	0%	0%	37.5%	62.5%
Business development	0%	0%	25%	75%	0%
Marketing	0%	37.5%	12.5%	37.5%	12.5%
Awareness raising	0%	25%	0%	37.5%	37.5%
Project work	0%	12.5%	12.5%	62.5%	12.5%
Sharing know-how	0%	12.5%	37.5%	25%	25%
Common digital platforms	12.5%	12.5%	12.5%	50%	12.5%

Rajallisten resurssien vuoksi CCS:llä ei ole politiikkaan liittyviä työryhmiä, vaan verkosto laatii yhteisiä kantoja epävirallisten prosessien ja johtokunnan kanssa käytävien keskustelujen kautta. Tärkeiden säädösten, kuten Skotlannin kiertotaloutta koskevan lakialoitteen, osalta verkosto järjestää kuitenkin yhden tilaisuuden, jossa jäsenet voivat tavata toisiaan ja keskustella kyseisestä aiheesta. Sihteeristö myös hyödyntää ja välittää tietoa julkisista kuulemisista jäsenille ja pyytää niitä itse antamaan palautetta. Jäsenet saavat säännöllisesti tietoa asiaan liittyvistä käytännöistä kuukausittaisessa uutiskirjeessä.

henkilökohtainen tapahtuma, johon jäsenet voivat osallistua. RepaNet järjestää uudelleenkäyttökongressin, mutta se ei ole tarkoitettu sisäisille jäsenille, vaan ulkoiselle yleisölle.

Ressourceries & Recycleries toimii hajautettuna edunvalvontaorganisaationa, joten jäsenille annetaan tietoa ja koulutusta, jotta he voivat olla yhteydessä paikallisviranomaisiin ja jotta alalle voidaan luoda suotuisat toimintapuitteet. Yleiskokouksessa järjestetään kuitenkin joka vuosi suuri tapaaminen, jossa keskustellaan kaikenkattavista tavoitteista ja lobbaustrategiasta.

Lopuksi on myös mielenkiintoista tarkastella tapauksia, joissa verkostoissa on tapahtunut muutoksia lobbauksen organisoinnissa. BKN järjesti lobbauksensa uudelleen laatiakseen kattavan strategian ja joukon painopistealueita sekä tehostaakseen toimintaansa. Sihteeristö asettaa jokaiselle vuosineljännekselle tavoitteen. Esimerkiksi vuoden 2022 ensimmäisen neljänneksen ensimmäinen tavoite on valmistautua Alankomaiden kuntavaaleihin. Jäseniä autetaan yhteydenpidossa uusiin paikallisviranomaisiin sekä koalitioiden ja suunnitelmien valmistelussa. Tähän sisältyy jäsenille tiedottaminen ja heidän toimintansa tukeminen valmistelemalla kannanottoja, lehdistötiedotteita, kolumneja jne. Siirryttäessä kohti järjestelmällisempää lähestymistapaa lobbaukseen BKN on myös perustanut muutamia jäseniä sisältäviä työryhmiä keskustelemaan asiaan liittyvistä aiheista. Verkoston motto on ”toimi kansallisesti, mutta auta paikallisesti”, ja sen mukaisesti työryhmät kokoavat jäsenet alueellisesti yhteen tarjoten heille mahdollisuuden keskustella kansallisesti tärkeistä kysymyksistä.

Parhaiden käytäntöjen levittäminen sisäisesti

On olennaisen tärkeää, että uudelleenkäyttöverkostot rakentavat kannustavan yhteisön, jotta voidaan luoda uusia hankkeita ja kumppanuuksia. Oppimiskulttuurin vaaliminen parhaita käytäntöjä levittämällä lisää tehokkuutta ja mahdollistaa entistä paremman päätöksenteon, koska se vähentää merkittävästi projektien ideoiden kehittämiseen ja toteuttamiseen tarvittavaa aikaa.

Osaamista voidaan jakaa lukuisin menetelmin. RESSOURCES ei järjestä erityisiä tapahtumia tai kokouksia parhaiden käytäntöjen jakamiseksi – mutta kun sihteeristö huomaa, että on olemassa toistuva aihe, josta jäsenet ovat kiinnostuneita, se pyrkii organisoimaan aiheeseen keskittyvän hankkeen. Tämän seurauksena laaditaan alan parhaita käytäntöjä koskevat kirjalliset ohjeet, jotta muut organisaatiot voivat noudattaa niitä. Ohjeita voidaan myös esittää sidosryhmille asianmukaisena tapana hallinnoida tällaista toimintaa. Vaikka jäsenten välillä

voi olla eroja, on tehokkaampaa määrittää yhdenmukainen menettely toiminnan toteuttamiseksi ja edistää sitten tätä nimenomaista versiota.

CCS järjestää kahdenlaisia tapahtumia, joissa jaetaan parhaita käytäntöjä ja muita aloitteita: yhtäältä tapahtumia tietyillä maantieteellisillä alueilla kutsuen mukaan kaikki kyseisen alueen jäsenet, ja toisaalta myös teemakohtaisia tapahtumia. Verkosto järjestää esimerkiksi vuosittaisen rahankeräystapahtuman, johon jäsenet tulevat kuuntelemaan monia mahdollisia rahoittajia ja ihmisiä, jotka voisivat auttaa heitä taloudellisesti. Myös tiettyihin tuotteisiin tai jätevirtoihin liittyvät tapahtumat ovat suosittuja, koska se tarjoaa mahdollisuuden puhua erityisistä haasteista, joita organisaatiot kohtaavat. Tiedon levittämisen lisäksi nämä tapahtumat edistävät myös hankkeiden ja kumppanuuksien perustamista. Tämän havaitsi myös CRNI, joka organisoii teemakohtaisia ehdotuspyyntöjä hankkeiden jakamiseksi ja kumppanuuksien luomiseksi jäsenten kesken.

Kuten haastattelussa todettiin, solidaarisuuden ja vertaisoppimisen kulttuurin edistäminen ei ole CCS:lle suuri haaste, koska jäsenorganisaatioissa työskentelevien ihmisten välillä on hyvät suhteet. Yleisesti ottaen hyväntekeväisyysjärjestöjen ja sosiaalisten yritysten mentaliteetti ei ole missään tapauksessa kilpailullinen. Tämän seurauksena vallitsee tietojen, parhaiden käytäntöjen ja rahoitusmahdollisuuksien jakamisen kulttuuri¹².

HERW!Nin tavoitteena on myös edistää kulttuuria, jossa jäsenet voivat helposti keskustella keskenään, jos heillä on ongelmia tai he haluavat jakaa tietämystään, ilman HERW!Nin aktiivista osallistumista. Tätä varten ja tiettyjen parametrien pohjalta sihteeristö laati luettelon samankaltaisista uudelleenkäyttökeskuksista. Tavoitteena oli luoda samankaltaisuuteen perustuvia ryhmiä, mikä helpottaa vertaisoppimista. Ei olisi hyödyllistä yrittää saada pientä organisaatiota kopioimaan suuren organisaation toteuttamaa projektia. Olosuhteet eivät ole samat. On tärkeää saada samanlaisia organisaatioita toimimaan yhdessä ja aktivoida siten paikallista dynamiikkaa.

RepaNet ei myöskään isännöi Itävallassa erityistä tilaisuutta, jossa jaettaisiin parhaita käytäntöjä, vaan se tarjoaa tilaisuuden keskustella jäsenten kohtaamista kysymyksistä työryhmissä. Kokous alkaa kierroksella, jossa jäsenet voivat kertoa, mitä uutta on tapahtunut

¹² «Jäsenorganisaatioitamme johtavat ihmiset ovat erittäin ystävällisiä ja avoimia, ja he jakavat tietämystään ja tietojaan hyvin auliisti. Siinä suhteessa olemme hyvin erilaisia kuin yksityinen sektori, jossa kaikki on salaista eikä voi kertoa kilpailijoille, mitä teet. Se ei todellakaan ole meidän havaintomme Skotlannin sosiaalisista yrityksistä tai suuremmista hyväntekeväisyysjärjestöistä».

ja minkä parissa he työskentelevät. Se on erittäin hyödyllistä, koska se edistää jäsenten välistä jatkoviestintää kokousten jälkeen.

Sisäinen koordinointi muissa asioissa

Verkostot voivat myös koordinoida ja tukea jäseniä muissa toimissa, kuten julkisuuden ja tietoisuuden lisäämisessä, liiketoimintayhteistyössä sekä yhteisten digitaalisten alustojen luomisessa.

Jäsenten markkinoinnin osalta CRNI valmistelee vuosittain tapahtumasarjan, joka järjestetään Irlannin kansallisen uudelleenkäyttökuukauden aikana lokakuussa. Esimerkiksi vuonna 2022 CRNI järjestää virtuaaliset messut kaikille jäsenille. Messuilla on virtuaalinen tila, jossa on 40 osastoa, yksi kullekin jäsenelle. Sitten virkamiehiä kutsutaan osallistumaan messuille ja tutustumaan siihen, mitä ympäristöä säästäviin julkisiin hankintoihin liittyvää jäsenillä on tarjota.

Ranskassa alueellinen verkosto järjesti vuosittain suuren juhlatapahtuman, jossa oli tuhansia osallistujia. La Fête de la Récup ("Uudelleenkäyttöfestivaali") on juhlava ja perheystävällinen tapahtuma, jossa tutustutaan jätteiden, kierrätyksen ja uudelleenkäytön rooliin yhteisöissämme. Tapahtumassa on työpajoja, joissa esitellään konkreettisia ja innovatiivisia ratkaisuja yhteisötalouden alalla. Mukaan kutsutaan myös taiteilijoita, hyväntekeväisyysjärjestöjä tai oluenvalmistajia varmistamaan juhlava ympäristö, joka houkuttelisi henkilöitä, joille uudelleenkäyttösektori on vieras.

CRNI kehittää myös parhaillaan yhteistä alustaa, jossa jäsenet voivat käyttää toistensa palveluja. Tämä olisi hyödyllinen tapa edistää jäsenten välistä yhteistyötä, johon kuuluisi myös varastossa olevien fyysisten tavaroiden käyttö ja vaihto. Jäsenten välisen liiketoiminnan edistäminen on tärkeä tehtävä verkoston vahvistamisessa.

RepaNet on parhaillaan toteuttamassa suurta hanketta, jonka tavoitteena on perustaa yhteinen verkkokauppa-alusta jäsenilleen. Sosiaaliset yritykset tekevät Itävallassa ensimmäistä kertaa yhteistyötä paitsi politiikan ja edunvalvonnan alalla myös operatiivisesti¹³. Verkkokauppa-alustan käyttämiseksi RepaNet perustaa todennäköisesti osakeyhtiön, jolla on 100 %:n omistus.

¹³ Tällainen yhteistyö antaa sosiaalisille yrityksille mahdollisuuden kehittää luottamusta ja yhteisöllisyyttä. Jos tämä onnistuu, se tarkoittaisi sitä, että myös sosiaaliset yritykset voisivat tehdä yhteistyötä eri liiketoiminta-aloilla, kuten tekstiilien keräämisessä.

Kyseisessä yhtiössä tuloja on myyntisäännöksistä ja alustaa käyttävien jäsenten maksamista maksuista¹⁴. Näillä tuloilla tulevaisuudessa on myös mahdollista palkata henkilö hallinnoimaan alustaa¹⁵.

HERW!N on tällä hetkellä mukana myös uuden digitaalisen alustan luomisessa jäsenille. Tässä on kuitenkin kyse alustasta, joka keskittyy tietojen keräämiseen, mikä oli usean jäsenen pyyntö. Heille oli tärkeää, että käytössä on yhteinen ohjelmisto, jolla raportoidaan tavaroiden, tulojen ja liikevaihdon massavirrat sekä muut olennaiset tiedot. Tästä on hyötyä paitsi tehtäessä selkoa verkoston vaikutuksista tai tiedotettaessa toimialasta johdolle myös pyrittäessä sisäisesti laadukkaaseen tietoon ja siten edistämään entistä parempaa päätöksentekoa.

VERKOSTOJEN HALLINTO JA RAHOITUS

Hallintorakenteet

Hyvä hallintotapa on ratkaisevan tärkeää verkoston kehittämisessä. Kaikista jäsenistä koostuva yleiskokous on yleensä verkoston pääelin. Se vastaa yleensä johtokunnan nimittämisestä, yhtiöjärjestyksen muuttamisesta, talousarvion ja tilinpäätöksen hyväksymisestä sekä uusien jäsenten hyväksymisestä. Useimmissa tapauksissa johtokunta siirtää verkoston päivittäisen hallinnon sihteeristön tehtäväksi.

Esimerkiksi CRNI on rajavastuuuyhtiö, jota johtaa johtokunta, joka koostuu jäsenistön vapaaehtoisesti toimivista henkilöistä. Johtokunta nimittää verkoston johtajan, joka vastaa sihteeristön päivittäisestä toiminnasta ja raportoinnista johtokunnalle säännöllisissä kuukausittaisissa kokouksissa. Johtokunta myös varmistaa, että organisaatio on hyvin johdettu ja että se noudattaa yleistä tehtäväänsä ja tavoitteitaan.

¹⁴ On myös odotettavissa, että he saattavat työskennellä yritysten kanssa tulevaisuudessa. Jos alusta onnistuu, se on houkuttelevampi yrityksille. Tämä on kuitenkin kierre, koska sponsoroinnin lisääminen edistäisi myös aloitteen onnistumista.

¹⁵ Viiden vuoden kuluttua pitäisi olla mahdollista saada voittoa. RepaNetille se voi olla mahdollisuus saada lisärahoitusta, mutta se on vielä kaukana tulevaisuudessa.

Tapaustutkimus: RESSOURCES'n johtokunta ja yleiskokous

Johtokunnalla (*Conseil d'Administration*) on verkoston hallinnointia koskeva laaja toimivalta. Johtokuntaan kuuluu tällä hetkellä kahdeksan henkilöä, jotka on valittu kahden vuoden toimikaudeksi, joka voidaan uusida. Johtokunta kokoontuu kahden kuukauden välein. Yhtiöjärjestyksen mukaan johtokunnassa on oltava vähintään seitsemän jäsentä ja heidän on edustettava jäsenten ja eri alueiden tärkeimpiä tuotteita ja jätevirtoja.

Yleiskokous päättää johtokunnan kokoonpanosta. Myös verkoston ulkopuolisia henkilöitä voidaan nimetä johtokunnan jäseniksi, vaikkakaan he eivät voi edustaa yli 25:tä prosenttia johtokunnasta. Lopuksi todettakoon, että yleiskokous voi purkaa päätöksen johtokunnan jäsenistä – ja toimeksiannoista ei makseta.

Yleiskokous koostuu kaikista jäsenistä ja kannattajajäsenistä. Se valvoo johtokuntaa ja päättää keskeisistä tehtävistä, kuten yhtiöjärjestyksen muuttamisesta, johtokunnan kokoonpanon valitsemisesta, talousarvion ja vuositilinpäätöksen hyväksymisestä, jäsenen poissulkemisesta, RESSOURCES'n tavoitteiden määrittelemisestä, yhdistyksen liittämistä muihin yhdistyksiin, yhdistyksen lakkauttamisesta sekä muista yhdistyksen oikeudellisen luonteen muuttamiseen liittyvistä tehtävistä. Yleiskokous kokoontuu vähintään kaksi kertaa vuodessa, ja johtokunta vastaa esityslistan valmistelusta ja jakelusta.

FairWertungin osalta hallintorakenne toimii hieman eri tavalla. Kaikkien FairWertungin jäsenten on allekirjoitettava lisenssisopimus, joka vahvistaa heidän sitoutumisensa verkoston standardeihin käytettyjen tekstiilien keräämisessä ja myynnissä. Organisaatiot, jotka tekevät niin, voivat kuitenkin päättää joko liittyä täysjäseniksi tai olla liittymättä. Verkostoon aktiivisesti osallistuvista jäsenistä koostuva yleiskokous on keskeinen strateginen elin, ja se kokoontuu kerran vuodessa. Johtokunta koostuu neljästä henkilöstä, jotka vastaavat lain mukaan FairWertungin päivittäisestä toiminnasta. Tätä varten se palkkaa toimitusjohtajan ja valvoo hänen toimintaansa. Johtokunta ja toimitusjohtaja kokoontuvat kolme kertaa vuodessa tarkastelemaan hänen työtään ja varmistamaan, että päivittäinen toiminta on jäsenten etujen mukaista.

Jäsenyytyypit, edut ja vastuut

Uudelleenkäyttöverkostot tarjoavat tyypillisesti kahdenlaisia jäsenyyksiä: yhden kiertotaloudessa toimiville yhteisötalouden organisaatioille ja toisen organisaatioille, jotka eivät sovi ensimmäiseen ryhmään mutta jotka saattavat olla kiinnostuneita liittymään kumppani-, sisar- tai kannattajajäseniksi.

Tapaustutkimus: CCS:n kannattajajäsenyys yksityiselle ja julkiselle sektorille

CCS:llä on myös kannattajajäsenyysmahdollisuus yksityiselle ja julkiselle sektorille. Kannattajajäsenet ovat paikallisviranomaisia, yksityisiä yrityksiä ja muita välittäjinä toimivia tukiverkostoja, jotka uskovat kolmannen sektorin kiertotalouden arvoon Skotlannissa. Kannattajajäsenillä on seuraavat jäsenedut:

- Jäsenyyspaketti (mukaan lukien sertifikaatti)
- Vapaa pääsy Circular Communities Scotlandin alueellisille alustoille ja teemakohtaisiin seminaareihin
- Jäsenhinnat Circular Communities Scotlandin vuosikonferenssiin
- Viestinnän tuki

Vaikka kannattajajäsenyys on aina ollut olemassa, on se varsin pieni osa jäsenyydestä. Skotlannissa on 32 paikallisneuvostoa, joista vain 6 maksaa CCS:n jäsenyydestä. Se on pieni prosenttiosuus mutta tuo jonkin verran rahoitusta, ja sitten CCS toimii enemmän yhdessä näiden viranomaisten kanssa. Myös pari yksityistä yritystä tukee verkostoa, koska ne tarjoavat tietyn palvelun tai tuotteen, josta jäsenet ovat kiinnostuneita. Yksi esimerkki tällaisesta on Kudos Software Ltd, joka toimittaa sähköisiä järjestelmiä myymälöihin. Kannattajajäsenenä tällä yhtiöllä on paremmat mahdollisuudet saada CCS:n 190 jäsentä markkinoimaan itseään.

CRNI tarjoaa kahdenlaisia jäsenyyksiä. Täysjäsenyys on mahdollinen kaikille sosiaalisille yrityksille, jotka toteuttavat uudelleenkäyttöä ja kierrätystä sekä jätteiden syntymisen ehkäisemistä koskevia toimia yhteisön hyväksi ja ympäristön suojelemiseksi. Sisarjäsenyys ei edellytä sosiaalista yritystä, joka toimii yhteisön hyväksi. Tällainen jäsenyys on siten mahdollista kaikille paikallisviranomaisille, verkostoille, pk-yrityksille tai vapaaehtoisille ryhmille, jotka toteuttavat uudelleenkäyttöön, kierrätykseen tai jätteiden syntymisen ehkäisemistä koskevia toimia ympäristön suojelemiseksi.

Vastaavasti RepaNetin jäsenet jaetaan täysjäseniin tai varsinaisiin jäseniin, kannattajajäseniin tai sponsoreihin sekä kunniajäseniin. Varsinaisia jäseniä ovat kaikki yhteisötalouden organisaatiot, jotka haluavat osallistua täysimääräisesti yhdistyksen toimintaan. Kannattajajäsenet tukevat RepaNetin toimintaa ensisijaisesti maksamalla jäsenmaksun. Lisäksi kunniajäsenet ovat henkilöitä, jotka on nimitetty yhdistyksen erityistehtäviin.

Tapaustutkimus: RepaNetin sponsorit ja edut

RepaNetillä on tällä hetkellä 15 kannattajajäsentä, mukaan lukien esimerkiksi IT:n kunnostaja, jätehuoltoyritys ja kahvin vähittäismyöntiketju. Kannattajajäsenet maksavat itse valitsemaansa vuosimaksun, mutta organisaatioidenosalta maksun on oltava vähintään 150 euroa.

Sponsorit hyötyvät strategisesti RepaNetin edunvalvonnan ja lobbauksen tuloksista (uudelleenkäytön edellytysten parantaminen), operatiivisesti tietojen ja osaamisen vaihdosta (verkostoituminen kuntien ja uudelleenkäyttötoimijoiden kanssa) ja taloudellisesti alennetulla maksulla osallistua RepaNet-tapahtumiin ja 10 %:n alennuksella ostaessaan käytettyjä tietokoneita ja kannettavia tietokoneita RepaNetin jäseneltä AfB-Green IT:ltä.

Yhteistyön kautta verkostot tarjoavat laajan valikoiman palveluita jäsenille. Tällaisia ovat tyypillisesti yhteinen pyrkimys lobata heidän etujensa, toimintalinjojensa ja muiden asiaankuuluvien päivitysten puolesta, verkostoituminen ja vertaisoppimismahdollisuudet, näkyvyyden lisääminen tai rahoitusmahdollisuuksien parempi saatavuus.

Tapaustutkimus: CRNI:n palvelut jäsenille

Jäsenten kannalta tärkeimpiä etuja ovat verkostoitumisen ja siten yhteistyön tuomat mahdollisuudet. CRNI:n jäsenilleen tarjoamia palveluja ovat erityisesti seuraavat:

- Uudelleenkäytön ja kierrätyksen edistäminen osallistumalla alan laajoihin valistuskampanjoihin ja hankkeisiin.
- CRNI-konferenssiin osallistuminen (joka toinen vuosi).
- Osallistuminen muihin verkostoitumistapahtumiin ja mahdollisuus osallistua säännöllisiin kokouksiin ja konferensseihin kansallisella tai Euroopan tasolla.
- Koulutusmahdollisuudet: koulutus- ja verkostoitumismahdollisuudet vastaavien organisaatioiden kanssa tietämyksen jakamisen helpottamiseksi ja kumppanuuksista keskustelemiseksi.
- Lobbaus: yhteinen pyrkimys politiikan kehittämiseksi ja lobbaus avainkysymyksissä. Jäsenillä on CRNI:n myötä keskitetty yhteyspiste, jonka kautta heillä on yhteys päättäjiin ja sidosryhmiin.
- Tutkimus: CRNI osallistuu tutkimukseen, jolla pyritään poistamaan merkittäviä uudelleenkäyttö- ja kierrätyssektorin esteitä ja tarjoamaan liiketoimintamahdollisuuksia. Mahdollisuudet osallistua hankkeisiin.
- Sisäisten ja ulkoisten uutiskirjeiden vastaanotto ja listaus CRNI:n verkkosivuilla.

Jäsenten velvollisuuksia uudelleenkäyttötoimijoiden verkostoissa ovat tyypillisesti jäsenmaksujen maksaminen, valmius jakaa parhaita käytäntöjä, lobbaustyön tukeminen sekä tietojen kerääminen ja raportointi verkoston vaikutuksista kertomisen helpottamiseksi. RESSOURCES'ssa jäsenten velvollisuuksia ovat esimerkiksi jäsenmaksujen maksaminen,

kokouksiin osallistuminen, vuosittaisten tietojen lähettäminen RESSOURCES’lle sekä sellaisten tietojen välittäminen RESSOURCES’lle, jotka voivat vaikuttaa verkostoon.

Tapaustutkimus: Jäsenten velvollisuudet CCS:ssä

Circular Communities odottaa jäseniltään seuraavia asioita:

- Yhteisön resurssienhallintasektorin kasvun tukeminen
- Nollajätteen ja kiertotalouden periaatteisiin sitoutumisen osoittaminen
- Yhteistyön ja kumppanuuden harkitseminen muiden jäsenten kanssa
- Paikallisen vastuun saavuttaminen palvelujen toimittamisessa
- Paikallisten työllistymis- ja vapaaehtoistoimintamahdollisuuksien luomisen tukeminen
- Hyvin johdettuihin ja hallinnoituihin organisaatioihin pyrkiminen
- Kestävään ja eettiseen toimintaan pyrkiminen
- Tiedon jakaminen Circular Communities Scotlandin ja muiden jäsenten kanssa
- Epäreilun tai epäasiallisen kilpailun välttäminen muiden jäsenten kanssa

Joka tapauksessa, kuten haastattelun aikana selvitettiin, sihteeristö ei varsinaisesti määrittele näitä seikkoja ”velvollisuuksiksi”, vaan ”ohjeiksi”. Tämä vahvistaa verkostoa: «Sanomme jäsenillemme, että olette osa kollektiivista verkostoa, ja tuon verkoston voima on todella suuri. Siellä, missä voitte työskennellä yhdessä, se olisi todella hyvä. Yrittäkää myös välttää ristiriitoja tai kilpailua, jos voitte.»

BKN:llä täysjäsenten ydinvelvollisuus on sertifioitava 100 % Kringloop -laatumerkillä kolmen vuoden kuluessa verkostoon pääsystä. Vaikka jotkut jäsenet luottavat pelkästään vapaaehtoiseihin, he pyrkivät kasvamaan ja tarjoamaan työllistymismahdollisuuksia epäedullisessa asemassa oleville. On välttämätöntä sitoutua siirtymään ammattimaiseen sosiaaliseen yritykseen, joka täyttää kaikki 100 % Kringloop -laatumerkillä määritellyt kriteerit.

Jäsenmaksut

Uudelleenkäyttöverkostojen on myös perustuttava riittävään ja kestäväan rahoitukseen. Keskeisiä rahoituslähteitä ovat jäsenmaksut, jotka perustuvat yleensä jäsenyyden vaihtuvuuteen, uudelleen käytettäväksi kerättyyn tai valmisteltuun materiaaliin tai työntekijöihin. Poikkeuksia kuitenkin on, kuten verkosto, jossa maksut vahvistetaan kiinteäksi 500 euron vuosimaksuksi. Toinen verkosto on väliaikaisesti keskeyttänyt jäsenmaksut COVID-19-pandemian vuoksi ja on tällä hetkellä täysin riippuvainen avustuksista. Sihteeristö pyytää sen vuoksi lahjoituksia vuodesta 2022 alkaen ja pyrkii palauttamaan kaikki maksut ensi vuonna.

Tapaustutkimus: Jäsenmaksut ja niiden perusteet RREUSEn jäsenverkostossa

RREUSEn jäsenverkosto on vahvistanut täysjäsenien kiinteäksi vuosimaksuksi 500 euroa. Käytössä oli alun perin maksu, joka perustui työntekijöiden määrään, mutta maksun määrittäminen oli vaikeaa, koska jotkin organisaatiot eivät keskittyneet pelkästään uudelleenkäyttöön.

Suuret organisaatiot kuitenkin väittivät, että pienet organisaatiot hyötyivät enemmän niiden ammattitaidosta, joten ei ollut järkevää, että suuret joutuivat maksamaan enemmän kuin pienet. Sen vuoksi verkosto päätti kiinteästä maksusta, joka oli vielä riittävän pieni, että pienemmät jäsenet pystyivät maksamaan sen, mutta riittävän suuri, jotta verkosto pystyi maksamaan ainakin osan kuluista.

Skotlannissa CCS tarjoaa ilmaisen jäsenyyden organisaatioille, joiden vuotuinen liikevaihto on alle 100 000 puntaa. Kuten haastattelussa mainittiin, «erään argumentin mukaan (...) pienille organisaatioille ja työtään aloitteleville organisaatioille pitäisi tarjota ilmainen jäsenyys. Ja jos organisaatio sitten kasvaa ja saa enemmän tuloja ja liikevaihtoa, on olemassa argumentti alkaa periä maksua. Jos organisaatio pysyy pienenä ja paikallisena... Jotkut jäsenistämme ovat aina hyvin pieniä ja hyvin paikallisia. Se on OK. Heitä ei koskaan peritä maksua (...). Olemme kuitenkin myös sitä mieltä, että jos sosiaalinen yritys tuottaa paljon rahaa, heidän pitäisi maksaa suurempi maksu. Sen vuoksi maksumme nousevat.»

Jäsenet, joiden liikevaihto on enintään 250 000 puntaa, maksavat 100 puntaa vuodessa. Jos liikevaihto on 250 000:n ja 2 miljoonan punnan välillä, he maksavat 200 puntaa vuodessa, ja liikevaihdon ollessa yli 2 miljoonaa puntaa he maksavat 300 puntaa vuodessa. Kannattajajäsenten osalta julkisen sektorin ja pk-yritysten on maksettava 500 puntaa, ja yritysten, joiden liikevaihto on alle 632 000 puntaa ja joilla on alle 10 työntekijää ja/tai tase on alle 316 puntaa, on maksettava 250 puntaa. Yksityishenkilöt ja muut yksityiset organisaatiot, joiden vuotuinen liikevaihto on alle 100 000 £, maksavat 100 £. Jäsenmaksujen osuus CCS:n liikevaihdosta on kuitenkin vain pieni. Perusrahoitus koostuu pääosin avustuksista.

RESSOURCES'n jäsenet maksavat 250–700 euroa vuodessa työntekijöiden määrän mukaan¹⁶. Maksut vahvistaa vuosittain yleiskokous, mutta yhtiöjärjestyksen mukaan maksujen tulee olla joka tapauksessa alle 100 euroa tai yli 6 200 euroa. Kannattajajäsenet maksavat 200 euroa vuodessa työntekijöiden määrästä riippumatta.

¹⁶ Jäsenten, joilla on alle 10 työntekijää, on maksettava 250 euroa vuodessa; jäsenten, joilla on 10–20 työntekijää, 500 euroa vuodessa; jäsenten, joilla on 20–50 työntekijää, 600 euroa vuodessa ja jäsenten, joilla on yli 50 työntekijää, on maksettava 700 euroa vuodessa.

Toinen tähän tutkimukseen sisältyvä verkosto perii jäsenmaksun, joka on sidottu kokoaikaiseksi muutettuun työntekijöiden määrään, mukaan lukien kaikenlaiset työllistämishjelmat. Maksu on noin 2–3 euroa kokoaikavastaavaa työntekijää kohden. Uudelleenkäyttötoimintaan liittyy kuitenkin myös erillinen maksu: organisaatiot maksavat noin 25 senttiä asukasta kohden sillä alueella, jolla ne toimivat. Kaiken kaikkiaan vaihteluväli on hyvin laaja, 10 000–100 000 euroa vuodessa.

On myös mahdollista asettaa erilaisia parametreja verkostolle maksettavan osuuden määrittämiseksi. Toisessa verkostossa jäsenmaksu on 150 euroa ensimmäisenä vuonna ja 400 euroa plus 0,2 % liikevaihdosta toisesta vuodesta alkaen, kuitenkin enintään 15 000 euroa. Toisessa verkostossa jäsenet maksavat alle 1 sentin per kilo kerättyjä tuotteita ja materiaaleja, mutta heidän on maksettava myös 120 euroa per myymälä vuosittain plus prosenttiosuus myynnistä. Muutoin verkosto ei voisi toimia taloudellisesti kestäväällä tavalla.

Muut tulonlähteet

Jäsenmaksut ja avustukset ovat yleensä uudelleenkäyttöverkostojen merkittävien tulonlähteiden vaihtelevassa määrin. Myös hankkeet ja maksulliset tapahtumat ovat mahdollisia tulonlähteitä.

Taulukko 4. Mitkä ovat verkoston päätulonlähteet?

	1 Not important at all	2	3	4	5 Very important
Membership fees	0%	25%	25%	12.5%	37.5%
Grants	25%	12.5%	0%	37.5%	25%
Projects	0%	37.5%	12.5%	37.5%	12.5%
Paid events	75%	12.5%	0%	12.5%	0%
Others	87.5%	12.5%	0%	0%	0%

Esimerkiksi tutkimukseen sisältyvä verkosto saa rahoituksensa kansalliselta ympäristöministeriöltä sekä yleisavustuksena että osallistumalla hankkeisiin. Tilanne on erityisen epävakaa, koska rahoitus on uusittava vuosittain. Sihteeristö työskentelee parhaillaan rahoituksen monipuolistamiseksi, koska on olemassa ilmeinen riski, että päärahoittajia on vain

yksi. Vaihtoehtoja ovat esimerkiksi avustusten ja hankkeiden hakeminen muilta julkisilta elimiltä ja verkoston kannattajajäsenten sitouttaminen.

Avustuksia voidaan kohdentaa uudelleenkäytön ja sosiaalisten työllistämishojelmien tukemiseen tai erityishankkeiden rahoittamiseen. Verkosto saa rahoitusta esimerkiksi kahdelta eri säätiöltä tiettyjen uudelleenkäyttötoimien parhaiden käytäntöjen koostamiseen sekä työkalupakkien, työpajojen ja teemapäivien luomiseen niiden ympärille. Verkosto sai jopa 100 000 euron rahoituksen vuosittain jäsenilleen tällaisten käytäntöjen toteuttamiseen – jokainen jäsen voi hakea jopa 10 000:tä tai 15 000:tä euroa uuden toiminnan käynnistämiseen. Tämä on suuri mahdollisuus, koska verkosto saa taloudellista tukea samalla, kun se tukee tärkeää toimintaa, kuten parhaiden käytäntöjen levittämistä.

Tapaustutkimus: CCS:n monipuoliset tulonlähteet

CCS:n pääasiallinen tulonlähde on julkinen avustus, mutta verkosto saa erilaisia tuloja myös maksullisista tapahtumista, sponsoroinnista, jäsenmaksuista tai yksittäisistä töistä, joita CCS voi tehdä ja joista se voi saada maksun. Suurin maksullinen tapahtuma on vuosikonferenssi. Se on vuoden suurin ja eniten maksava tapahtuma. Jopa jäseniltä veloitetaan maksu, koska kyseessä on merkittävä koko päivän tapahtuma. CCS saa tapahtumaan myös sponsoritukea.

Mitä tulee erityishankkeisiin, CCS on äskettäin käynnistänyt jakamista ja korjausta edistävän Sharing and Repair Network -hankkeen ja polkupyörien käyttöä edistävän Affordable Access to Bikes -hankkeen. Ensin mainitun hankkeen osalta verkosto sai rahoitusta ja hallinnointimaksun, joiden avulla Skotlantiin perustettiin korjaamoverkosto, yhteiskäyttökirjastoja ja työkalukirjastoja. Jälkimmäistä hanketta varten CCS saa tukea Cycling Scotlandilta, suurelta hyväntekeväisyysjärjestöltä, joka vastaa pyöräilyn edistämisestä Skotlannissa ja myönsi rahoitusta verkoston luomiseen pelkästään pyörien uudelleenkäyttöä ja pyöriin liittyviä kiertotaloushankkeita varten alueella.

POLITIIKKA JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Verkostojen suhteet viranomaisiin

Toinen tärkeä näkökohta tutkimisessa oli määrittää viranomaisten rooli verkostojen kehittämisessä niiden väliset nykyiset suhteet.

Taulukko 5. Mitkä olivat tärkeimmät organisaatiot tai toimijat, jotka edistivät verkoston perustamista?

	1 Not important at all	2	3	4	5 Very important
Social enterprises	12.5%	0%	0%	12.5%	75%
Public authorities	37.5%	12.5%	12.5%	25%	12.5%

Vain kolme vastaajaa piti viranomaisia ”tärkeinä” tai ”erittäin tärkeinä” toimijoina verkoston luomisessa. HERW!N on ainoa verkosto, joka piti viranomaisia ”erittäin tärkeinä” verkoston perustamisessa, ja viranomaisilla oli alusta alkaen tärkeä rooli. Hallinto jakoi Flanderin alueisiin ja osoitti sosiaalisille yrityksille tietyt alueet, joilla toimia, mikä esti kilpailun. Myös uudelleenkäyttö ja sosiaaliset työllisyystavoitteet vaikuttivat ratkaisevasti siihen, että uudelleenkäyttökeskukset osallistuivat aktiivisesti jätteiden syntymisen ehkäisemiseen ja jätehuoltoon ja lisäsivät niiden ammattimaistumista.

Tapaustutkimus: CCS:n suhde viranomaisiin ja muihin sidosryhmiin

CCS osallistuu varsin aktiivisesti ulkoisiin tapahtumiin. Verkosto on esimerkiksi toiminut ryhmissä, kuten Skotlannin parlamentin kiertotaloutta käsittelevässä puoluerajat ylittävässä työryhmässä tai Skotlannin hallituksen jäte- ja luonnonvarasektorin foorumissa (Waste and Resources Sector Forum), toimittanut todisteita Skotlannin ilmastokokoukselle, tehnyt yhteistyötä mm. Zero Waste Scotland -organisaation kanssa sekä tavannut merialuesuunnittelijoita ja ministereitä.

Se on kuitenkin ollut myös paikallisesti aktiivinen, tavannut useita yksittäisiä paikallisviranomaisia ja osallistunut jätehuoltoverkoston (WMON) kokouksiin sekä kansainvälisesti RREUSEn kokouksiin ja yhteisö- ja kiertotalouden työryhmiin. Lisäksi CCS on mukana sosiaali- ja ympäristöalan koalitionissa ja ryhmissä, kuten Stop Climate Chaos Scotland Coalitionissa ja Social Enterprise Net Zero Steering Groupissa.

HERW!N oli myös ainoa verkosto, joka totesi julkisen tuen alalle olevan ”erittäin vahva”. Verkosto on mukana monissa ryhmissä, kuten kotitalousjätettä käsittelevässä alueellisessa komiteassa, teollisuusjätettä käsittelevässä komiteassa sekä ryhmissä, jotka koskevat (W)EEE- ja EPR-järjestelmiä, joissa HERW!N pyrkii puolustamaan jäsentensä etuja. Se järjestää myös toistuvia kokouksia Flanderin hallinnon ja paikallisviranomaisten kanssa.

Samoin CRNI osallistuu korkean tason työryhmiin ja kokouksiin viranomaisten kanssa. Verkosto esimerkiksi järjestää neljännesvuosittain kokouksia niiden kolmen jätealueen viranomaisten kanssa, joihin Irlanti on jaettu. CRNI:le on tärkeää toimia jäsenten puolesta ja yrittää saada heidän palveluitaan paikallisiin jätekeräyspisteisiin, jotka vastaanottavat uudelleenkäytettäviä materiaaleja.

On erityisen tärkeää kiinnittää huomiota EPR-järjestelmiin, koska niiden käytännön täytäntöönpano on usein ristiriidassa jätehierarkian kanssa: kierrätystä pidetään uudelleenkäytön sijaan ensisijaisena ja uudelleenkäyttötoimijoiden roolia rajoitetaan. Uudelleenkäytön edistäminen EPR-järjestelmien puitteissa on yksi RESSOURCES'n lobbauksen strategisen suunnitelman tärkeimmistä painopisteistä. Tämä verkosto on mukana Recupel-tuotevastuuorganisaatiossa (PRO), joka hallinnoi sähkö- ja elektroniikkalaitteiden (-laiteromun) takaisinottovelvoitetta. Verkoston osallistuminen EPR-järjestelmiin on yhdistettävä muuhun lobbaustoimintaan, millä varmistetaan, että uudelleenkäyttöä edistetään asianmukaisesti.

Tapaustutkimus: RepaNetin verkostoituminen muiden organisaatioiden ja verkostojen kanssa

Edistääkseen edunvalvontaa RepaNet pyrkii olemaan yhteydessä kaikkiin asianomaisiin sidosryhmiin, mukaan lukien viranomaiset, kansalaisjärjestöt, muut verkostot ja yritykset. Yksi RepaNetin keskeinen kumppani on Arbeit plus, sosiaalisten yritysten kansallinen verkosto. RepaNet on alusta alkaen tehnyt yhteistyötä tämän organisaation kanssa, joka keskittyy vain sosiaalipolitiikkaan ja työmarkkinoihin, ei jätehuoltoon tai muihin toimintaa koskeviin seikkoihin. RepaNet on asemoinut itsensä organisaatioksi, joka ei käsittele tällaisia sosiaalipoliittisia kysymyksiä, mikä estää päällekkäisyyksiä.

RepaNet on mukana Circular Futuresissa, joka on usean sidosryhmän foorumi kiertotalouden edistämiseksi Itävallassa. Alusta toimii aivoriihenä, ajatushautomona ja katalysaattorina hankkeissa ja aloitteissa, jotka koskevat vuoden 2016 lopussa aloitettua siirtymistä kiertotalouteen. Mukana olevia kumppaneita ovat Umweltdachverband (UWD), Euroopan ympäristötoimisto (EEB), RepaNet ja itävaltalainen jäteneuvontayhdistys VABÖ. Tavoitteena on yhdistää ihmisiä, ideoita ja tietoa kiertotalouden edistämiseksi Itävallassa.

Lyhyesti sanottuna on tarpeen verkostoitua erityyppisten organisaatioiden kanssa, ei vain viranomaisten kanssa. Kuten haastattelussa korostettiin, pitkäjänteisyys ja sinnikkyys on välttämätöntä, koska on tarpeen lisätä verkoston näkyvyyttä, jotta siitä tulee alan referenssi.

Sosiaalisten yritysten tärkeä voimavara on voittoa tavoittelemattomien järjestöjen hyvän maineen hyödyntäminen. FairWertung on kuitenkin havainnut, että kilpailu tekstiilien uudelleenkäyttösektorilla on lisääntynyt huolimatta voittoa tavoittelemattomia järjestöjä suojaavista oikeudellisista säännöksistä. Vaikka hyväntekeväisyysjärjestöt ja sosiaaliset yritykset ovat etuoikeutetussa asemassa, käytännössä teollisuus on yhä kiinnostuneempi sektorista ja kilpailee voittoa tavoittelemattoman sektorin kanssa. Muutama vuosi sitten koko Saksan keräysmarkkinoita johtivat voittoa tavoittelemattomat järjestöt, mutta nyt niiden osuus on vain 30 %. Tämän vuoksi lobbaus on verkoston mukaan tällä hetkellä välttämätöntä, koska

markkinat muuttuvat merkittävästi tulevina vuosina ja voittoa tavoittelemattomien järjestöjen pitäisi turvata toimintansa.

Uudelleenkäyttö ja uudelleenkäytön valmistelu

Uudelleenkäyttö ja valmistelu uudelleenkäyttöä varten ovat olennaisen tärkeitä jätehierarkian toteuttamiseksi ja työpaikkojen luomiseksi. Määrälliset tavoitteet kannustaisivat kuntia, keräysjärjestelmiä, vähittäiskauppiaita ja muita toimijoita yhteistyöhön uudelleenkäyttöön valmistautumisessa, mikä on välttämätöntä jätevirtaan pääsemiseksi, jolloin estettäisiin ennenaikainen kierrätys.

Tutkimukseen sisältyvistä maista ja alueista Ranskassa sekä Belgian Valloniassa ja Flanderissa on jo otettu käyttöön uudelleenkäyttöä koskevat tavoitteet. Alankomaissa tavoitteet pannaan pian täytäntöön, ja Skotlannissa, Saksassa ja Irlannissa siitä keskustellaan parhaillaan.

Tapaustutkimus: Tavoitteena on, että tammikuussa 2020 uudelleenkäyttöön valmistellaan 2 % sähkö- ja elektroniikkalaiteromusta, joka kattaa kuusi sähkö- ja elektroniikkalaiteromuluokkaa. Vallonia (Belgia).

- **Ala:** Jäte.
- **Indikaattorityyppi:** Uudelleenkäyttöön valmistellun jätteen prosenttiosuus kyseisessä tuoteluokassa (uudelleenkäyttöön valmisteltu jäte / jätteen keräys kyseisessä jakeessa).
- **Soveltamisalaan kuuluvat tuoteluokat:** Sähkö- ja elektroniikkalaiteromu (kuusi laiteluokkaa, mikä tekee siitä Espanjan tavoitetta laajemman).
- **Mittauspiste:** Tuote on käynyt läpi uudelleenkäyttö-/valmisteluprosessin ja on valmis myytäväksi markkinoilla. Kuitenkin myös sekä panos (uudelleenkäyttökeskukseen valmisteluun tuleva sähkö- ja elektroniikkalaiteromu) että tuotos (uudelleenkäyttöön valmisteltu sähkö- ja elektroniikkalaiteromu) mitataan.
- **Tiedon keruusta vastaa:** Tuottajat (EPR-järjestelmien avulla), kerääjät ja valmistelu uudelleenkäyttökeskukseen.
- **Tulokset tai odotetut tulokset:** Tavoitteena on ehkäistä jätteen syntymistä ja tehdä samalla tuottajat vastuullisiksi tästä tehtävästä.

Flanderissa tavoite 7 kilon uudelleenkäytöstä ja uudelleenkäyttöön valmistelusta henkeä ja vuotta kohti vuoteen 2022 mennessä on päättymässä. Jatkotavoite on valmisteilla, ja se on todennäköisesti 8 kg, vaikkakin HERW!N kannattaa riman nostamista 10 kiloon asukasta kohti vuodessa vuoteen 2026 mennessä.

Tapaustutkimus: Uudelleenkäyttötavoite 7 kg henkeä kohti vuodessa vuoteen 2022 mennessä Flanderissa (Belgia).

- **Ala:** Muu kuin jäte.
- **Indikaattorityyppi:** kg henkeä kohti vuodessa.
- **Soveltamisalaan kuuluvat tuoteluokat:** Kaikki uudelleenkäyttökeskuksen kautta jalostettavat tavarat.
- **Mittauspiste:** Tuote on käynyt läpi uudelleenkäyttö-/valmisteluprosessin ja sitä on myyty käytettynä tavarana.
- **Tiedon keruusta vastaa:** Uudelleenkäyttökeskukset voivat tehdä sopimuksia erikseen OVAMin kanssa ja saada tukea vastineeksi mm. siitä, että ne raportoivat vuosittain toiminnastaan.
- **Tulokset tai odotetut tulokset:** Saada yhteisötalouden uudelleenkäyttökeskukset osallistumaan aktiivisesti jätteiden syntymisen ehkäisemiseen ja jätehuoltoon, lisätä uudelleenkäyttösektorin ammattimaisuutta, luoda työpaikkoja sosiaalis-taloudellisen syrjäytymisen vaarassa oleville henkilöille, parantaa uudelleenkäyttöastetta, saavuttaa jätteiden syntymisen ehkäisemistä koskevat tavoitteet ja lopuksi tuoda päivittäistavarat pienituloisten kotitalouksien saataville.

Lyhyesti sanottuna tällaiset aloitteet osoittavat, että uudelleenkäyttö on mitattavissa, tavoitteet ovat saavutettavissa ja uudelleenkäytön rakennetuki on mahdollista. Tavoitteet ovat entistä tehokkaampia uudelleenkäytön edistämiseksi ja sen sosiaalisten ja ympäristöllisten hyötyjen vapauttamiseksi.

Sosiaalisia yrityksiä koskeva kansallinen lainsäädäntö

Yhteisötalous on EU:ssa yhä enemmän todellisuutta, sillä sen osuus BKT:sta on 8 % ja se työllistää 13,6 miljoonaa ihmistä, mutta tällä hetkellä sitä ei tunnusteta oikeudellisesti. Myöskään oikeudelliset ja poliittiset puitteet eivät kohtaa toisiaan jäsenvaltioiden välillä.

Flanderissa sosiaalisten yritysten on oltava hallinnon virallisesti tunnustamia, ja yritysten on työllistettävä vähintään 70 % ihmisistä, joiden on vaikea päästä työmarkkinoille. Tällä hetkellä on kuitenkin käynnissä politiikan muutos, jolla edistetään myös yksityisten yritysten sosiaalista työllisyyttä. Muutos saattaa lisätä sosiaalisten yritysten kilpailua.

Tapaustutkimus: EMES:n sosiaalisten yritysten määritelmä

Yksi tärkeimmistä pyrkimyksistä käsitteellistää sosiaalisia yrityksiä on tullut EMES:stä, tutkimuskeskusten ja yksilöiden verkostosta. Tarkastelemalla eri aloitteita EMES on onnistunut tunnistamaan yhdeksän sosiaalisten yritysten ominaisuutta, jotka jakautuvat kolmeen ulottuvuuteen.

Taloudellinen ulottuvuus

- Tavaroiden ja/tai palvelujen jatkuva tuottaminen on sosiaalisen yrityksen pääasiallista toimintaa.
- Sosiaalista yrittäjyyttä harjoittava ottaa merkittävän taloudellisen riskin. Tällaisen yrityksen taloudellinen elinkelpoisuus riippuu sen työntekijöiden ponnisteluista.
- Vaikka se voi käyttää myös muita kuin rahallisia resursseja ja vapaaehtoisia, sosiaalisen yrityksen toiminta perustuu palkkatyön vähimmäistasoon.

Sosiaalinen ulottuvuus

- Yksi sosiaalisen yrityksen päätavoitteista on palvella yleisöä tai tiettyä ihmisryhmää.
- Sosiaalinen yritys on tulos kollektiivisesta dynamiikasta, jonka käynnistävät ryhmän tai yhteisön jäsenet, joilla on tietty tarve tai tavoite.
- Sosiaalisen yrityksen saamia voittoja ei jaeta (osakkuusmalli) tai ne jaetaan vain rajoitetusti (osuuskuntamalli) sen jäsenille. Sen sijaan voitot investoidaan uudelleen taloudellisen toiminnan kehittämiseen ja sen taustalla olevaan sosiaaliseen tavoitteeseen.

Hallintorakenne

- Sosiaalinen yritys on sen perustajan (perustajien) omistuksessa, ja sillä on suuri autonomia. Viranomaiset tai kolmas yksityinen organisaatio eivät ohjaa sitä suoraan tai välillisesti.
- Sosiaalisen yrityksen päätöksentekovalta ei perustu pääoman omistukseen, vaan se jaetaan tasapuolisesti sen jäsenten kesken ”yksi jäsen, yksi ääni” -periaatteen mukaisesti.
- Sosiaalinen yritys edistää käyttäjiensä tai asiakkaidensa edustusta ja demokraattista osallistumista päätöksentekoprosessiin.

Joissakin maissa sosiaaliset yritykset määritellään kuitenkin laajemmin. Saksassa sosiaalisilla yrityksillä tarkoitetaan organisaatioita, jotka pyrkivät ratkaisemaan sosiaalisia tai ympäristöön liittyviä ongelmia yrittäjyyden keinoin. Vastaavasti BKN käyttää eurooppalaista määritelmää, jonka mukaan sosiaalinen yritys harjoittaa liiketoimintaa ensisijaisesti sosiaalisen tehtävän perusteella; toteuttaa vaikutuksen itsenäisenä, palvelua tai tuotetta tarjoavana yrityksenä; omaa tuottomallin; pitää voittoa keinona eikä tavoitteena; on avoin ja oikeudenmukainen kaikille; on yrityksen toiminnan kannalta sosiaalinen; ja sen hallinnon ja politiikan perustana on kaikkien sidosryhmien tasapuolinen osallistuminen.

Tapaustutkimus: Sosiaalisia yrityksiä koskeva kansallinen lainsäädäntö Irlannissa

Irlannissa sosiaalisten yritysten määritelmä on melko epämääräinen ja sitä on tarkistettava. CRNI tukee sosiaalisen yrittäjyyden määritelmää, jonka mukaan «sosiaalinen yritys on liiketoimintamalli, jossa ihmiset ja yhteisö asetetaan etusijalle, ennen yksityistä tai henkilökohtaista hyötyä, samalla toimimalla kaupallisesti kannattavalla ja kestäväällä tavalla».

Hallinnon asiakirjassa *National Social Enterprise Policy for Ireland 2019–2022* (Irlannin kansallinen sosiaalisia yrityksiä koskeva politiikka vuosina 2019–2022) sosiaaliset yritykset on määriteltä ”yrityksiksi, joiden keskeisenä tavoitteena on saavuttaa sosiaalisia, yhteiskunnallisia tai ympäristöllisiä vaikutuksia. Muiden yritysten tavoin sosiaaliset yritykset käyvät jatkuvaa kauppaa tavaroilla tai palveluilla. Niiden mahdollisesti tuottama ylijäämä investoidaan kuitenkin uudelleen sosiaalisen vaikutuksen saavuttamiseen». Tässä politiikassa on 26 sitoumusta, jotka koskevat kolmea tavoitetta: lisätään tietoisuutta sosiaalisesta yrittäjyydestä, lisätään ja vahvistetaan sosiaalista yrittäjyyttä sekä parannetaan politiikan yhteensovittamista.

MENESTYSTEKIJÄT JA PARHAAT KÄYTÄNNÖT

Tässä osiossa keskitytään tekijöihin, joiden on todettu edistävän uudelleenkäyttöverkostoja menestyksekkäästi, ja uutta verkostoa koskeviin erityisiin ohjeisiin. Huomioon on otettu monia tekijöitä, kuten verkoston ammattimaistuminen, sektorin laaja edustus, vaikuttavuusviestintä, henkilöstön pysyvyys, joustavuus tai kumppanuudet. Niistä kuitenkin vain muutamaiin perehdytään laajemmin tässä raportissa.

Kumppanuudet muiden organisaatioiden kanssa

Kumppanuus yksityisen sektorin kanssa on melko ongelmallinen aihe uudelleenkäyttösektorilla. Useat verkostot kuitenkin totesivat, että kyseisillä aloitteilla on ollut myönteinen vaikutus niiden jäseniin. Vaikka yritykset saattavat olla kiinnostuneita tällaisista kumppanuuksista ”viherpesua” varten, väitetään, että nämä yhtiöt jatkavat toimintaansa joka tapauksessa. Uudelleenkäyttötoimijoilla on erilaisia mahdollisia etuja, kuten tuotteiden tehokkaampi kerääminen uudelleenkäyttöön valmistelua varten, parempi näkyvyys tai innovointi.

Hollannissa Het Goed solmi rakenteellisen kumppanuuden IKEAn kanssa. Yritys otti käyttöön Circular Hubin, jossa vahingoittuneet tai palautetut tuotteet kunnostetaan tarvittaessa ja myydään käytettyinä. Tämän kumppanuuden kautta tuotteita, joille ei ole tilaa Circular

Hubissa, lahjoitetaan ilmaiseksi Het Goedille myytäväksi myymälöissään. Myös asiakkaat, jotka eivät ole oikeutettuja IKEAn huonekalujen vaihtopalveluun, ohjataan Het Goedin ilmaiseen keräyspalveluun. Tästä syystä tämä on hyödyllinen kumppanuus, jolla parannetaan uudelleenkäytettävien tavaroiden keräämistä ilman lisäkustannuksia.

Het Goed tekee yhteistyötä myös vaatteiden ja taloustavaroiden jälleenmyyjän Zeemanin kanssa. Tämän yhteistyön jälkeen Zeeman alkoi kerätä käytettyjä vaatteita, jotka sitten lahjoitetaan Het Goedille lajiteltavaksi ja myydään myöhemmin käytettyinä Zeemanin myymälöissä RESALE-merkinnällä. Vaatteita, jotka eivät täytä vaatimuksia, kierrätetään mahdollisimman paljon. Alun perin muutamassa myymälässä toteutettu kumppanuus leviää pian kaikkialle Alankomaihin sen menestyksen vuoksi.

Parantaakseen näkyvyyttään ja ollakseen tärkeä toimija innovatiivisessa hankkeessa FairWertung liittyi mukaan Circular Fashion -pilottihankkeeseen. Tässä urauurtava hanke kokoaa yhteen voittoa tavoittelemattomia järjestöjä ja muotimerkkejä, jotka aikovat kehittää muotiteollisuudelle ns. suljetun tuotekierron järjestelmän laajassa mittakaavassa. Jokainen vaate suunnitellaan niin, että se vastaa kiertotalouden vaatimuksia. Vaatteissa käytetään tunnistetta (circularity.ID®), jonka avulla asiakkaat voivat saada tietoja vaatteiden materiaaleista, valmistusmaata ja käyttömahdollisuuksia sekä hoito-ohjeita. FairWertung ja jotkut sen jäsenet vastaavat vaatteiden keräämisestä käytön loppuvaiheessa ja suorittavat älykkään lajittelun.

Tällä hankkeella on keskeinen asema FairWertungin pyrkimyksissä suojella voittoa tavoittelemattoman järjestön roolia kiertotaloudessa, mikä edellyttää myös selkeää strategiaa siitä, mikä on niiden suhde kierrätysyrityksiin ja muihin yrityksiin. Hankkeen ansiosta FairWertung on kiertotalouden edelläkävijä tehden yhteistyötä yritysten kanssa uusien järjestelmien testaamiseksi. Tästä on hyötyä lobbaustyössä, sillä poliitikot suhtautuvat todennäköisesti myönteisesti tällaiseen aloitteeseen. Siinä korostetaan myös, että tulevaisuuden kiertotaloudessa tarvitaan voittoa tavoittelemattomia järjestöjä, mikä saa muut sidosryhmät ottamaan tämän huomioon. Siksi tämä hanke ei ole kannattava juuri nyt, vaan pikemminkin investointi kiertotalouden ja sosiaalisen sektorin aseman parantamiseen.

Viestintä

Vaikka kiertotaloudessa toimivat sosiaaliset yritykset tuottavat monia sosiaalisia ja ympäristöllisiä hyötyjä, on usein haastavaa viestiä niistä muun muassa taloudellisten keinojen ja kokemuksen puutteen vuoksi. Vaikutusten raportointi on kuitenkin olennaisen tärkeää, jotta voidaan vahvistaa lobbauspyrkimyksiä ja tiedottaa vaikutuksista kansalaisille ja sidosryhmille.

Esimerkiksi BKN on todennut, että paras tapa vakuuttaa viranomaiset uudelleenkäyttöä edistävien toimien toteuttamisesta on korostaa, että tuotteiden uudelleenkäytöllä on kaikista merkittävin ilmastohyöty. Tämä johtuu siitä, että sosiaaliset yritykset estävät jätteen syntymistä ja uusien tuotteiden tuotantoa ja vähentävät siten hiilidioksidipäästöjä. Tältä osin BKN on kehittänyt ja antanut jäsenten käyttöön hiilidioksidilaskurin, jonka avulla voidaan laskea ja raportoida vältetyt hiilidioksidipäästöt¹⁷. BKN käyttää kerättyjä tietoja viestintätoimien valmisteluun. Esimerkiksi vuonna 2020 se antoi valtiosihteerille 130 miljoonan CO₂-kilon arvosta ”CO₂-sekin”, joka on koko verkoston samana vuonna välttämien päästöjen kokonaismäärä.

Samoin AERESS on kehittänyt Espanjassa hiilidioksidilaskurin ja sosiaalisen laskurin. Hiilidioksidilaskurin avulla kansalaiset saavat paremman käsityksen uudelleenkäytön myönteisistä vaikutuksista hiilidioksidipäästöjen välttämisen ja jätteiden käytön kannalta¹⁸. Sosiaalisen laskurin ansiosta saadaan tietää uudelleenkäytön vaikutus työpaikkojen luomiseen ja yhteiskunnan saamaan taloudelliseen tuottoon.

Useimmat uudelleenkäyttöverkostot tekevät myös sisäisiä jäsentutkimuksia vuosittaisten tietojen keräämiseksi ja tunnuslukujen julkaisemiseksi. Jäsenkyselyihin sisältyy tyypillisesti muuttujia, kuten kerätyt tonnit, tärkeimmät tuotteet tai materiaalit, tulot ja/tai liikevaihto sekä luodut työ- ja koulutusmahdollisuudet (työntekijät, vapaaehtoiset, työharjoittelut jne.). Vaikutuksia koskevien tietojen kerääminen ja raportointi on todettu tässä tutkimuksessa keskeiseksi tekijäksi, jonka avulla viranomaiset voivat kuunnella alan tarpeita ja lisätä entisestään sen vaikutusta.

¹⁷ Tämä työkalu oli BKN:n aloite, jonka kehitti tutkimuslaitos TNO. BKN:n jäsen Het Goed tarjosi asiantuntemusta, ja kumppanijäsen Idea-X varmisti, että työkalu tuli jäsenten saataville verkossa. Työkalun kehittämiseen saatiin tukea Alankomaiden yrittäjyyskeskukselta.

¹⁸ Myös lipuke tunnuslukuineen voidaan ladata. Tällaiset luvut perustuvat vertailuihin, kuten autojen kierrossa vältettyjen hiilidioksidipäästöjen tai puiden absorboiman hiilidioksidipäästöjen vastaavaan määrään.

Tarinankerronta on kuitenkin myös hyödyllistä tässä suhteessa, koska erityisten tarinoiden kautta datasta voi tulla samaistuttavampaa yleisölle¹⁹. Esimerkiksi CCS sisällytti uusimpaan vaikutusraporttiinsa jäsentensä tarinoita ja parhaita käytäntöjä sisältävän osion, jonka avulla verkoston vaikutuksia pystyttiin ymmärtämään paremmin.

Loppujen lopuksi myös rutiininomainen viestintä on olennaisen tärkeää. RepaNetin johtaja korosti uutiskirjeiden keskeistä roolia verkoston kehittämisessä. Ulkoiset uutiskirjeet olivat todella hyödyllisiä sidosryhmien tavoittamisessa. Siksi alkuvuosina oli ensisijaisen tärkeää kerätä sähköpostiosoitteet asiaankuuluvilta sidosryhmiltä (sosiaaliset yritykset, kunnat, jätehuolto ja ennaltaehkäisy jne.). Oli tärkeää tulla merkitykselliseksi ja tunnetuksi toimijaksi kentällä – ja lopulta kansalliseksi referenssiksi.

Laatustandardit ja ammattimaisuus

Selkeästi määritellyt laatustandardit auttavat uudelleenkäyttötoimijoita parantamaan ja ammattimaistamaan toimintaansa, jolloin ne voivat täyttää tehtävänsä. Tällaisissa uudelleenkäyttöä koskevissa standardeissa tai merkinnöissä esitetään vaatimuksia ja ohjeita, joita on noudatettava johdonmukaisesti, ja luodaan puitteet uudelleenkäyttöä koskevien toimien toteuttamiselle. Laatustandardit voidaan suunnata sisäiseen vertailuarviointiin kuluttajien luottamuksen lisäämiseksi ja/tai julkisen sektorin kumppanuuksien ja tuen edistämiseksi.

¹⁹ Määrälliseen ja laadulliseen raportointiin liittyy tiettyjä haasteita. Jäseniä on yleensä vaikea pyytää toteuttamaan pitkä ja yksityiskohtainen kysely, mikä häiritsee tiedonkeruuta. Tarinankerronnan osalta se on pidempi, ja voi olla monia tarinoita ja monia lähestymistapoja niiden esittämiseen.

Tapaustutkimus: 100 % Kringloop -laatumerkki

100 % Kringloop -laatumerkki luotiin tarjoamaan uudelleenkäyttösektorilla toimiville ammattimaisille sosiaalisille yrityksille mahdollisuus erottua joukosta. Sertifikaatin saaminen tarkoittaa muun muassa sitä, että tarkistetaan, että organisaatiot laativat ja toteuttavat sosiaaliset ja ympäristöä koskevat tavoitteensa, ovat sen suhteen avoimia, pitävät silmällä ympäristöään, että työehdot perustuvat työehtosopimuksiin ja että sisäiset liiketoimintaprosessit ovat selkeitä.

BKN vakuuttaa, että organisaatiot, joilla on 100 % Kringloop -merkki, tarkastetaan 1,5 vuoden välein. BKN:ään liittyneiden organisaatioiden on saatava tämä sertifikaatti kolmen vuoden kuluessa verkostoon liittymisestä. Ne käyvät ensin läpi tarkastuksen sen tarkistamiseksi, täyttävätkö ne laatuvaatimukset. Yleensä niillä on verkkosivuillaan myös vuosikertomus, jossa selvitetään, miten he toimivat ja mihin rahat käytetään.

Lloyd's Register on kouluttanut useita BKN:n jäseniä sertifioituiksi tarkastajiksi testaamaan tämän laatumerkin laatuvaatimuksia jäsenten keskuudessa. BKN:llä on Lloyd's Register Statement, mikä tarkoittaa, että BKN on vakaa laatumerkkiorganisaatio. Lisäksi BKN on laatinut jäsenilleen työehtoja koskevan käsikirjan. Keurmerk Kringloopbedrijven -laatumerkki on peräisin ISO 9001 -standardista.

Esimerkiksi BKN loi 100 % Kringloop -laatumerkinnän, jonka avulla sosiaaliset yritykset voivat erottautua sertifioimalla sosiaalisen ja ympäristöllisen tehtävänsä, avoimuuden ja selkeät sisäiset prosessit. Se osoittaa selvästi standardit, joita sosiaaliset yritykset noudattavat. Tämä on tärkeää luottamuksen ja maineen parantamiseksi – viranomaiset haluavat usein varmuuden siitä, että he työskentelevät ammattimaisten uudelleenkäyttötoimijoiden kanssa. 100 % Kringloop antaa myös tietoa organisaation toiminnasta.

Vastaavasti RESSOURCES on pyrkinyt parantamaan ammattimaisuutta, ja siitä on tullut yksi uudelleenkäyttösektorin keskitetty yhteyspiste Valloniassa ja Brysselissä. Tätä pidetään parhaana tapana varmistaa uudelleenkäyttöä harjoittavien sosiaalisten yritysten tunnustaminen ja tukeminen. Tässä suhteessa laatumerkinnät ovat tärkeitä, koska niillä luodaan ja virallistetaan yhteinen lähestymistapa koko alalle ja annetaan siten selkeä viesti. Sen vuoksi RESSOURCES loi ja hallinnoi useita laatustandardeja, kuten Solid'R, RESOURCERIES, Rec'Up ja ElectroREV. Nämä merkinnät on tarkoitettu ammattimaistamaan ja yhdenmukaistamaan prosesseja. Laatustandardien virallistaminen on selkeä viesti viranomaisille ja muille sidosryhmille.

Tapaustutkimus: Solid'R, uudelleenkäyttöä harjoittavien yhteisötalouden toimijoiden merkintä

Solid'R-merkintä yksilöi belgialaiset yhteisötalouden toimijat, jotka keräävät käytettyjä tavaroita ja haluavat korostaa eettisiä periaatteita, joita ne noudattavat. Ne vahvistetaan peruskirjassa, jolla taataan myös varojen kohdentamisen avoimuus. Tavoitteena on taata, että ostetut käytetyt vaatteet vaikuttavat myönteisesti maapalloon, paikalliseen työllisyyteen ja solidaarisuuteen.

RESSOURCES vahvistaa tarkastuksen aikana kyseenalaistetut ja tarkistetut periaatteet ja kriteerit. Tämän tarkastuksen tarkoituksena on tehdä kansalaiset tietoisiksi eettisistä, sosiaalisista ja ekologisista periaatteista, joihin kyseinen organisaatio pyrkii täysin vapaaehtoisesti. Tarkastuksen ja siitä saadun sertifiointin perusteella RESSOURCES määrittää, voidaanko Solid'R -merkintä antaa kyseiselle organisaatiolle (vai ei).

Organisaatiot, jotka haluavat saada Solid'R-merkinnän ensimmäistä kertaa, tarkastetaan paikan päällä. Seuraavina vuosina suoritetaan etätarkastus. ”Vanhoille” jäsenorganisaatioille järjestetään tarkastus paikan päällä joka kolmas vuosi. Pienimpien organisaatioiden kohdalla tämä korvataan skype-puhelulla. On tärkeää keskustella siitä, onko vision, strategian tai pitkän aikavälin tavoitteiden osalta tapahtunut uutta kehitystä tai muutoksia. Vuorottelemalla paikan päällä tehtäviä tarkastuksia ja etätarkastuksia varmistetaan tasapaino organisaatioihin liittyvien perusteellisten näkemysten ja kustannustehokkuuden välillä.

Järjestelmää valvoo riippumaton elin, Forum Ethibel, joka takaa periaatteiden noudattamisen. Forum Ethibel on voittoa tavoittelematon organisaatio-asiantuntija eettisten, yhteiskunnallisten, ekologisten ja hyvän hallinnon standardien mukaisten tuotteiden luokittelussa, riippumattomassa valvonnassa ja sertifiointissa. Tämä tarkastus ja sertifiointi tehdään RESSOURCES'n puolesta.

Lisäksi jotkin uudelleenkäyttöä koskevat standardit kohdistuvat markkinointiin ja tuotemerkin näkyvyyteen, mikä lisää myyntiä. Tuotemerkin näkyvyys tarkoittaa, että potentiaalisten asiakkaiden on helpompi tunnistaa ja paikantaa myymälät ja tuotteet. Näin tuotemerkin tunnettuus lisää myyntiä, koska se asettaa organisaation vertailukohdaksi käytettyjen tuotteiden markkinoilla.

Tapaustutkimus: ReVital, hyvin säilyneiden käytettyjen tavaroiden tuotemerkki

ReVital on käytettyjen mutta hyvin säilyneiden ja täydellisesti toimivien sähkölaitteiden, huonekalujen, urheilu- ja vapaa-ajan varusteiden sekä kodintavaroiden tuotemerkki. Nämä tavarat kerätään, jalostetaan ja valmistetaan uudelleenkäyttöä varten, ja niitä tarjotaan myyntiin testattuina laadukkaina tuotteina edulliseen hintaan.

Hanke käynnistettiin, koska vaikka uudelleenkäyttöä harjoitettiin paljon paikallisella tasolla, maakunnan laajuista yhteistyötä ei tehty, ja uudelleenkäyttökiintiöt olivat suuret vain tekstiileissä mutta eivät muissa jätevirroissa. Aloitteen päätavoitteet ovat (1) jätteen syntymisen ehkäiseminen edistämällä uudelleenkäyttöä, (2) laadukas, ainutlaatuinen tuotemerkkiasemointi, (3) ristiriitojen välttäminen muiden markkinaosapuolten kanssa, (4) uudelleenkäyttöön tarkoitettujen tuotteiden kysynnän ja tarjonnan lisääminen luomalla uusi, hyväksyttävä merkintä.

Verkosto toimii seuraavasti: keräyskumppanit koostuvat alueen/provinssin yhdistyksistä ja kunnista. Ylä-Itävallassa on 185 jätteenkeräyslaitosta, joissa kerätään erilaisia jätteitä. Myymälä- ja korjaamokumppanit ovat periaatteessa sosiaalisia yrityksiä. Landesabfallverband (valtion jäteyhdistys) vastaa koordinoinnista ja omistaa ReVitalin toimiluvan.

Joustavuus ja sopeutumiskyky

Kiertotaloudessa toimivien sosiaalisten yritysten keskeinen etu on niiden joustavuus ja sopeutumiskyky suurten haasteiden, kuten COVID-19-pandemian, aikana. Vaikka useimpien uudelleenkäyttötoimijoiden tulot vähenivät äkillisesti, ne jatkoivat edelleen ennakoivasti tehtävänsä ja suuntasivat usein toimintojaan uudelleen sopeutuakseen tilanteeseen ja auttaakseen eniten apua tarvitsevia.

Vaikka esimerkiksi COVID-19-pandemia häiritsi tavanomaista toimintaa, BKN:n jäsenet ovat sopeutuneet tilanteeseen loistavasti, mikä on nopeuttanut siirtymistä digitaalisiin välineisiin ja sähköiseen kaupankäyntiin sekä toimintojen uudelleensuuntaamista sosiaalisen osallisuuden edistämiseksi. Haastateltavan mukaan

«työntekijät alkoivat ajatella: ”Mitä voimme tehdä?”, ”Mitä muuta kuin käytettyjä tavaroita voimme tarjota ihmisille myymälässämme?”. Niinpä he alkoivat luoda palveluja, ja kun keräsimme tavaraa mutta emme voineet myydä sitä, aloimme tehdä yhteistyötä muiden yritysten kanssa, joilla oli tilaa ja varastoja, joissa pystyimme lajittelemaan tavaroita, jotta ne eivät menisi jätteeksi. Näin paljon luovuutta ja joustavuutta jäsenissämme, erityisesti viimeisten kahden vuoden aikana».

Vaikeuksien ilmetessä on kuitenkin myös tärkeää ymmärtää haasteet ja välittää tiedot viranomaisille. Myös tässä yhteydessä uudelleenkäyttöverkostot voivat auttaa saamaan tietoa rahoitusmahdollisuuksista, koordinoimaan toimia, levittämään parhaita käytäntöjä ja pitämään

yhteyttä viranomaisiin. Pandemian aikana RREUSE tarjosi mahdollisuuden viestintään ja yhteistyöhön sosiaalisille yrityksille ja verkostoille kaikkialla Euroopassa. Se myös järjesti COVID-19-työryhmiä ja antoi apua lähettämällä jäsenille kohdennettuja päivityksiä. Kansalliset ja alueelliset verkostot tarjosivat jäsenilleen samanlaisia palveluja.

Uutta uudelleenkäyttöverkostoa koskevat ohjeet

Lopuksi haastateltaville annettiin tietoa tutkimushankkeesta, ja heitä pyydettiin antamaan neuvoja uudelle uudelleenkäyttöverkostolle. Tämän tavoitteena oli ymmärtää, mitkä ovat tärkeimmät painopisteet ja haasteet uudelleenkäyttöverkoston perustamisessa.

Kaksi haastateltavaa keskittyi siihen, miten tärkeää on olla avoin kumppanuuksille yksityisten yritysten kanssa. Vaikka sosiaalisten yritysten on tärkeää säilyttää oma tehtävänsä ja omat arvonsa, yksityiset yritykset jatkavat toimintaansa joka tapauksessa – on siis parempi osallistua hankkeisiin ja hyötyä win-win-mahdollisuuksista. Kumppanuuksien avulla voidaan esimerkiksi edistää kerättyjen tuotteiden laatua tai tulla keskeiseksi tekijäksi siirryttäessä tulevaisuuden kiertotalouteen. On myös oleellista olla yhteydessä muihin yhteisötalouden organisaatioihin tehtävien koordinoimiseksi ja yhteisten etujen puolustamiseksi.

Eräs haastateltava itse asiassa huomautti, että on tärkeää olla laaja-alainen siinä, millaisia yhteisötalouden organisaatioita ja toimintoja verkostossa on. Verkostoihin olisi voitava ottaa mukaan erilaisia organisaatioita (sosiaalisia yrityksiä, hyväntekeväisyysjärjestöjä, osuuskuntia, vapaaehtoisaloitteita jne.) ja kiertotalouden toimia (uudelleenkäyttö, korjaus, kierrätys, uusiokäyttö, uudelleentaloitus jne.). Verkosto, joka kokoaa yhteen kaikki keskeiset yhteisö- ja kiertotalouden toimijat, on vahvempi kuin hajanainen aloitekokonaisuus.

Jotkut yksilöt korostivat myös tarvetta olla kärsivällinen, pitäen mielessä tarpeen olla yhteydessä asiaankuuluviin sidosryhmiin ja rakentaa vahva verkosto. On parasta aloittaa vain muutamalla jäsenellä, kunnes on selvää, mitä palveluja tarjotaan. Tässä mielessä uuden uudelleenkäyttötoimijoiden verkoston haastateltava neuvoi tekemään tutkimuksen, jotta mahdollisten jäsenten tarpeet ymmärrettäisiin paremmin.

Haastateltava korosti tarvetta kuunnella jäseniä ja mahdollisia jäseniä ja ymmärtää näin heidän tavoitteensa ja haasteensa. Verkostojen tulee olla avoimia ja vastaanottavia.

«Jäsenemme eivät yksistään tue meitä. Vaikka meitä ei olisi, he tekisivät silti työnsä. Me verkostona olemme olemassa palvellaksemme ja tukeaksemme heitä. Jos jäseniä ei olisi tai jos meillä ei olisi jäseniä, emme olisi olemassa verkostona».

Alustava toteutettavuustutkimus auttaisi myös tunnistamaan mahdolliset jäsenet ja tuomaan esiin verkoston perustamisen edut. Toinen mielenkiintoinen mahdollisuus on maksaa konsulttipalveluista, jotta saadaan apua verkon hallintaan ja organisointiin. Tämä on erityisen hyödyllistä, jos johtokunnan jäsenillä ei ole paljon kokemusta johtamisesta.

Eräs toinen haastateltava korosti tämän osalta, että on tärkeää hyödyntää olemassa olevia aloitteita ja verkostoja. Myös uudelleenkäytön aloittamisesta ja kehittämisestä kiinnostuneiden koulutus on erittäin hyödyllistä. On kuitenkin melko vaikeaa perustaa uudelleenkäyttötoimijoiden verkostoa ilman tukia, koska uudelleenkäyttö ei ole tällä hetkellä kovin kannattavaa. Sen vuoksi on tärkeää, että varhaisessa vaiheessa esitetään vahvoja ja näyttöön perustuvia perusteluja uudelleenkäyttösektorin tukemisen hyödyistä.

Keskittyminen ihmisiin, ei vain organisaatioihin, on myös hyödyllistä uudelleenkäyttöverkoston perustamiseksi. Jos on hyvä suhde yksilöihin, tuloksena on todennäköisemmin parempi organisaatio. Samanmielisten ihmisten verkoston luomisesta, kehittämisestä ja johtamisesta pitäisi nauttia. Tässä mielessä on myös suositeltavaa luoda tila, jossa kansalaiset voivat olla mukana sektorilla yleisen toiminnan kautta, vaikka he eivät vielä olekaan perehtyneet siihen.

KESKUSTELU

Tässä viimeisessä osiossa analysoidaan tämän tutkimuksen tärkeimpiä tuloksia ja selvitetään, mitkä ovat uudelleenkäyttöverkostojen tärkeimmät vahvuudet, suurimmat heikkoudet, tärkeimmät mahdollisuudet ja suurimmat uhat.

RREUSEn pohdintoja uudelleenkäyttöverkostoista

RREUSE on vuosien kokemuksen perusteella tukenut kansallisia ja alueellisia uudelleenkäyttöverkostoja ja edustanut niiden etuja Euroopan tasolla. Se on myös parantanut uudelleenkäyttöverkostoja koskevaa asiantuntemusta ja osallistuu siksi tähän tutkimukseen omine pohdintoineen.

RREUSEn mukaan alueellisten ja kansallisten uudelleenkäyttöverkostojen päätehtävät Euroopassa ovat seuraavat:

- Kootaan yhteen jäsenten vaatimukset ja kehitetään kansallisella tasolla lobbaustoimintaa, jolla tuetaan kiertotaloutta keinona luoda työmahdollisuuksia jätehuollon alalla, kiinnittäen erityistä huomiota haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten osallistamiseen.
- Edustetaan sekä julkisten että yksityisten uudelleenkäyttöä harjoittavien sosiaalisten yritysten toimia kansallisella tasolla. Edustamisen tulisi kohdistua keskeisiin sidosryhmiin, erityisesti viranomaisiin, yksityiseen sektoriin ja kansalaisyhteiskuntaan.
- Toimitaan selvityskeskukseksi parhaiden käytäntöjen tukemiseksi ja toistamiseksi koko maan alueella.
- Edistetään innovointia, joka perustuu kotimaassa ja Euroopan tasolla saatuihin oppeihin ja kokemuksiin.
- Edustetaan kansallisia jäseniä Euroopan tasolla osallistamalla eurooppalaisiin erityisfoorumeihin, kuten RREUSE, Zero Waste Europe ja vastaavat.
- Järjestetään jäsenille palveluja viestinnän, laatu- ja johtamisen alalla.

Euroopassa on yleensä kahdenlaisia uudelleenkäyttöverkostoja: niitä, joilla on vahva tuotemerkki, sekä löyhiä verkostoja. Verkostot, joilla on vahva tuotemerkki (sama nimi, sama merkki, sama myymäläasettelu jne.), ovat tyypillisesti tulosta ylhäältä alas -lähestymistavasta. Ne ovat näkyvämpiä yleisölle ja välittömästi tunnistettavissa kansallisella tasolla. Nämä verkostot voivat helpommin välttää jäsenten välistä kilpailua, mikä mahdollistaa niiden välisen yhteistyön.

Löyhät verkostot ovat yleensä tulosta alhaalta ylös -lähestymistavasta. Ne mahdollistavat joustavamman tavan, jolla jäsenet voivat kehittää aloitteitaan, mutta ne voivat kohdata haasteita lobbauksen ja muunlaisen yhteistyön osalta. Tämä ei kuitenkaan ole ylitsepääsemätön este, vaan asianmukainen organisointi ja päätöksenteko voivat antaa tämän tyyppisille verkostoille mahdollisuuden kehittää erinomaisen lobbauksivoiman. Lisäksi joustavuus ja monimuotoisuus voivat antaa verkostolle mahdollisuuden sitouttaa enemmän organisaatioita, parantaa joustavuutta ja levittää tietämystä jäsentensä keskuudessa.

Samalla kun verkostoja luodaan jäsenten tukemiseksi, on jäsenillä myös tiettyjä velvollisuuksia verkoston tehtävien mahdollistamiseksi. Esimerkiksi edistyneemmän kehitystason jäsenten olisi oltava halukkaita jakamaan menestyksensä keskeiset osatekijät vähemmän kehittyneiden jäsenten kanssa. Tämä velvollisuus edellyttää muun muassa osallistumista tietämyksen vaihtoon ja avoimuutta kumppanuuksille muiden jäsenten kanssa. Hyvien käytäntöjen nopea leviäminen edistää innovointia ja vahvistaa siten koko verkostoa.

Kumppanuudet ja yhteistyö ovatkin ratkaisevan tärkeitä verkoston menestyksen kannalta. Yhtenä mahdollisuutena on luoda alueellisia tai alueiden välisiä klustereita, joilla edistetään yritysten yhteistyötä tietyissä jätevirroissa – jäsenten kesken tai sellaisten teollisuuden toimijoiden kanssa, jotka ovat kiinnostuneita luomaan synergiaa yhteisötalouden toimijoiden kanssa. Jäsenorganisaatioiden tulisi myös edistää kiertotaloutta ja sen mahdollisuuksia työpaikkojen luomiseen paikallistasolla.

On myös hyödyllistä tarkastella, mitä tapahtuu muissa maissa ja alueilla, joilla on jo olemassa pitkälle kehittyneitä verkostoja. Vaikka tämä tutkimus ja siihen liittyvät materiaalit ovat hyödyllisiä tässä suhteessa, parhaiden käytäntöjen oppimista ja toistamista tulee jatkuvasti korostaa.

Verkoston menestyminen edellyttää, että määritellään sen käytettävyyttä koskeva yhteinen vähimmäisnimittäjä. Vaikka valintakriteerien ei alussa pitäisi olla liian tiukkoja, on myös parempi keskittyä olemassa oleville jäsenille tarjottaviin palveluihin kuin pyrkiä maksimoimaan niiden määrää. On erittäin tärkeää, että verkostot tuottavat lisäarvoa jäsenilleen. Tässä yhteydessä olisi hyödyllistä laatia yksityiskohtainen luettelo jäsenille tarjottavista palveluista. On myös suositeltavaa tutkia alueella kiertotaloudessa toimivien sosiaalisten yritysten tarpeita.

Verkostojen taloudellisen kestävyysvarmistamiseksi on olennaisen tärkeää, että uudelleenkäyttötoiminta maksetaan jätehuoltomaksuilla ja uusien tuotteiden ostamisen yhteydessä kerätyillä ympäristöveroilla. Toinen toimenpide, jolla sektorista tehdään taloudellisesti vahvempi, olisi pidempiaikaisen tuen tarjoaminen epäedullisessa asemassa oleville työntekijöille. Lisäksi kansallisella tasolla olisi otettava käyttöön erityisiä toiminta-avustuksia sosiaalisten uudelleenkäyttöverkostojen tukemiseksi.

Tältä osin on hyvin todennäköistä, että siemenrahoitusta on saatava ainakin ensimmäisinä vuosina. Kuten tässä tutkimuksessa todettiin, useimmat verkostot tukeutuvat yleensä erilaisiin tulonlähteisiin, eivät pelkästään jäsenmaksuihin. Lisäksi siirtyminen julkisrahoitteisesta hankkeesta omarahoitteiseen tai suurelta osin omarahoitteiseen verkostoon on todettu useimmissa tapauksissa erittäin haastavaksi. Julkisen tuen saantia helpotetaan korostamalla sosiaalisten uudelleenkäyttöverkostojen monia etuja ja kehittämällä vahva lobbausstrategia.

Tärkeimmät vahvuudet

- *Joustavuus ja sopeutumiskyky.* Kiertotaloudessa toimivat sosiaaliset yritykset ovat erittäin sopeutumiskykyisiä suurten haasteiden aikana. Uudelleenkäyttötoimijat esimerkiksi jatkoivat ennakoivasti tehtäväänsä COVID-19-pandemian aikana ja suuntasivat usein toimia uudelleen sosiaalisen osallisuuden parantamiseksi sekä digitaalisiin välineisiin ja sähköiseen kaupankäyntiin siirtymisen nopeuttamiseksi. Verkostot ovat avainasemassa joustavuuden kehittämisessä, sillä ne kannustavat kumppanuuksiin, jakavat parhaita käytäntöjä ja edistävät innovointia.
- *Uudelleenkäytön laatustandardien olemassaolo alan ammattimaistamiseksi.* Selkeästi määritellyt laatustandardit auttavat uudelleenkäyttötoimijoita parantamaan ja ammattimaistamaan toimintaansa. Uudelleenkäyttöä koskevissa standardeissa esitetään vaatimuksia ja ohjeita, joita on noudatettava, ja luodaan puitteet uudelleenkäyttöä koskevien toimien toteuttamiselle.
- *Laaja valikoima toimintoja ja yhteisötalouden toimijoita.* Tämä on tärkeä tekijä luotaessa keskitettyä yhteyspistettä koko yhteisö- ja kiertotaloutta varten ja helpotettaessa tietämyksen levittämistä. On olennaisen tärkeää luoda yhteinen ääni kattavan verkoston kautta, jotta asianomaiset sidosryhmät voivat kuulla sen.

- *Yhteisötalouden toimijoiden keskinäinen tuki ja kilpailuun perustumaton asenne.* Sosiaalisten uudelleenkäyttöverkostojen keskeinen vahvuus on jäsenten kilpailuun perustumaton asenne. Monet verkostot korostivat, että tämä ajattelutapa helpottaa hyvien käytäntöjen levittämistä ja kumppanuuksien luomista jäsenten välillä. Siksi on välttämätöntä luoda verkostokulttuuri, jossa jäsenet sitoutuvat verkostoon ja tukevat toisiaan.
- *Keskitetyn yhteyspisteen luominen verkostojen kautta.* Koko sektoria koskevan keskitetyn yhteyspisteen perustamisesta on monia etuja, kuten näkyvyyden paraneminen, julkisiin työryhmiin ja tapahtumiin osallistumisen helpottaminen ja lopulta ns. go-to-organisaatioksi tuleminen kaikissa uudelleenkäyttöä koskevissa kysymyksissä.

	<i>Edistää tavoitteiden saavuttamista</i>	<i>Haittaa tavoitteiden saavuttamista</i>
<i>Sisäinen alkuperä</i>	<p style="text-align: center;">VAHVUUDET</p> <ul style="list-style-type: none"> • Joustavuus ja sopeutumiskyky • Uudelleenkäytön laatustandardien olemassaolo alan ammattimaistamiseksi • Laaja valikoima toimintoja ja yhteisötalouden toimijoita • Yhteisötalouden toimijoiden keskinäinen tuki ja kilpailuun perustumaton asenne • Keskitetyn yhteyspisteen luominen verkostojen kautta 	<p style="text-align: center;">HEIKKOUEDET</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tehokkaiden tiedonkeruujärjestelmien tarve • Riippuvuus muutamista tulonlähteistä • Lobbaustrategian puute • Heikko kannattavuus tai kannattamattomuus • Keinojen puute myönteisestä vaikutuksesta viestimiseksi
<i>Ulkoinen alkuperä</i>	<p style="text-align: center;">MAHDOLLISUUDET</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uudelleenkäyttötietojen ainutlaatuinen saatavuus • Voittoa tavoittelemattomaan asemaan liittyvä maine • Win-win-kumppanuuksien luominen yritysten kanssa • Myynnin, prosessien ja tiedonkeruun digitalisointi • Innovatiivisten välineiden luominen vaikutuksista viestimiseksi • Lainsäädäntöehdotus, joka perustuu kokemuksiin maissa, joissa uudelleenkäyttö on vakiintunutta • Kumppanuudet ja yhteistyö muiden voittoa tavoittelemattomien järjestöjen kanssa • SEAP, joka luo alalle suotuisan yhdeksän vuoden kehysten • Kasvava kiinnostus yhteisö- ja kiertotaloutta kohtaan 	<p style="text-align: center;">UHAT</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uudelleenkäyttösektorille tulevat voittoa tavoittelevat yritykset • EPR-järjestelmät, jotka vaikeuttavat jätehierarkian toteuttamista • Tuotteiden ja jätevirran saatavuuden puute • Sosiaalilausekkeiden ja varattujen sopimusten riittämätön täytäntöönpano • Kunnianhimon puute uudelleenkäyttöä koskevissa tavoitteissa • Kiertotalouden koulutusohjelmien riittämätön tuki ja rahoitus • Merkittävät esteet lainojen ja mikrorahoituksen saannille • Hankkeesta itsenäiseksi organisaatioksi siirtyminen

Suurimmat heikkoudet

- *Tehokkaiden tiedonkeruujärjestelmien tarve.* Toistuvista ponnisteluista huolimatta monet uudelleenkäyttöverkostot ovat korostaneet, että tietojen kerääminen on usein aikaa vievä ja monimutkainen prosessi. Tarvitaan kuitenkin laadukasta tietoa, jotta siitä voidaan raportoida viranomaisille, tehdä lobbausta ja tehdä parempia päätöksiä. On tärkeää suunnitella yhtenäisiä ja johdonmukaisia tiedonkeruumenetelmiä. Esimerkiksi HERW!N kertoi, mitä hyötyä on käyttää tiedonkeruuhjelmistoa, jonka avulla voidaan säästää aikaa, yhdenmukaistaa tiedonkeruuta ja luoda automaattisesti indikaattoreita.
- *Riippuvuus muutamista tulonlähteistä.* Uudelleenkäyttöverkostot voivat olla riippuvaisia yhdestä tai hyvin rajallisesta määrästä tulonlähteitä, mikä aiheuttaa monia riskejä erityisesti, jos avustuksia on uusittava vuosittain. Esimerkiksi uudelleenkäyttöverkosto korosti riippuvuuttaan julkisen viraston myöntämästä rakennetuesta ja sen nykyisiä pyrkimyksiä hakea muita avustuksia tai lisätä rahoitusta rahoittajilta ja jäseniltä pysyäkseen taloudellisesti vakaina.
- *Lobbausstrategian puute.* Kansallisen uudelleenkäyttöverkoston tapaus osoitti, että on tarpeen suunnitella johdonmukainen lobbausstrategia, jotta lobbaustoimintaa voidaan suunnitella ja ohjata. Strategiaa tulisi kehittää jäsenten tarpeiden mukaisesti, ja siinä olisi otettava huomioon olemassa olevat mahdollisuudet tavoittaa poliittinen päätöksenteko ja vaikuttaa siihen. Tältä osin on toteutettava asianmukaiset järjestelyt lobbauksen koordinoimiseksi jäsenten kanssa.
- *Heikko kannattavuus.* Useat haastateltavat korostivat, että uudelleenkäyttö ja uudelleenkäytön valmistelu eivät yleensä ole taloudellisesti kannattavaa, varsinkaan silloin, kun se ei ole vakiintunutta. Uudelleenkäytön rahoittamiseksi olisi harkittava tukea, joka liittyy sosiaalisten työllistymismahdollisuuksien tarjoamiseen, erityiseen avustusjärjestelmään ja uusien tuotteiden hankinnan yhteydessä kerättäviin ympäristöveroihin.
- *Keinojen ja tavan puute myönteisestä vaikutuksesta viestimiseksi.* Yksityiset vähittäiskaupan yritykset ovat onnistuneet houkuttelemaan ihmisiä ostamaan tavaroita, mutta uudelleenkäyttötoimijoilta puuttuvat yleensä keinot ja tapa harjoittaa markkinointikäytäntöjä. Tämä on kuitenkin olennaista, jotta voidaan lisätä näkyvyyttä ja tiedottaa uudelleenkäytön eduista. Viestintää varten on valjastettava käyttöön erilaisia ja tarkoituksenmukaisia mediakanavia.

Tärkeimmät mahdollisuudet

- *Uudelleenkäyttötietojen ainutlaatuinen saatavuus.* Kuten tässä tutkimuksessa on korostettu, sosiaaliset uudelleenkäyttöverkostot voivat luottaa uudelleenkäyttötoimista saatuun laadukkaaseen tietoon, jota viranomaiset tai muut toimijat eivät yleensä saa. Koska viranomaiset eivät voi kerätä tällaisia tietoja, uudelleenkäyttöverkostoja tulisi tukea tietojen keruussa ja hallinnoinnissa. Tämä on tarpeen uudelleenkäytön kehityksen ja siten jätehierarkian täytäntöönpanon seuraamiseksi. Laadukas tieto on myös erittäin arvokasta julkisten kuulemisten ja sidosryhmien tiedottamisen kannalta²⁰.
- *Voittoa tavoittelemattomaan luonteeseen liittyvä maine.* Yhteisötalouden organisaatioilla on usein hyvä maine voittoa tavoittelemattoman asemansa ansiosta, mikä saa viranomaiset luottamaan niiden kantaan ja kuuntelemaan sitä. Tämä on olennaista lobbauspyrkimysten edistämiseksi.
- *Win-win-kumppanuuksien luominen yritysten kanssa.* Tässä tutkimuksessa on myös korostettu etuja, joita saadaan kumppanuuksien luomisesta yksityisen sektorin kanssa, jos ne edistävät uudelleenkäyttöä harjoittavien sosiaalisten yritysten yleistä tehtävää ja arvoja. Kumppanuuksien avulla voidaan parantaa näkyvyyttä, nostaa keräysastetta tai lisätä innovaatioita.
- *Myynnin, prosessien ja tiedonkeruun digitalisointi.* Jotkin uudelleenkäyttöverkostot osallistuvat uusien digitaalisten alustojen luomiseen. Esimerkiksi useissa uudelleenkäyttöverkoissa käytetään ohjelmistoja, joilla rekisteröidään tavaroiden sisään- ja ulosvirtaus ja muita asiaankuuluvia tietoja tiedonkeruun parantamiseksi. Muutama uudelleenkäyttöverkosto on myös luomassa yhteisiä verkkokauppa-alustoja, joiden tavoitteena on lisätä jäsenten digitaalista läsnäoloa ja myyntiä.
- *Innovatiivisten välineiden luominen vaikutuksista viestimiseksi.* Vaikutuksesta viestiminen on edelleen haaste monille uudelleenkäyttöverkostoille. Digitaalisten alustojen luominen uudelleenkäytön ympäristöllisten ja sosiaalisten vaikutusten laskemiseksi on yksi keino helpottaa tätä. Sen avulla kansalaiset voivat tulla tietoisiksi kulutusvalintojensa vaikutuksista mutta myös kertoa viranomaisille uudelleenkäytön vaikutuksista.

²⁰ Esimerkiksi RREUSElla oli mahdollisuus osallistua OECD:n raportin kuulemisprosessiin tiedonkeruutoimiensa ansiosta.

- *Lainsäädäntöehdotus, joka perustuu kokemuksiin maissa, joissa uudelleenkäyttö on vakiintunutta.* Uudelleenkäyttöverkostojen perustaminen ja yhteistyö kaikkialla Euroopassa antaa mahdollisuuden oppia toinen toisiltaan ja edistää alan hyväksi toteutettavien onnistuneiden politiikkojen toistamista. Toiminnan haasteisiin on mahdollista löytää ratkaisuja myös työryhmiä ja muita tapaamisia kehittämällä.
- *Kumppanuudet ja yhteistyö muiden voittoa tavoittelemattomien järjestöjen kanssa.* Sosiaalisten uudelleenkäyttöverkostojen kannalta on tärkeää tehdä yhteistyötä muiden voittoa tavoittelemattomien järjestöjen, kuten sosiaalisten yritysten verkostojen tai ympäristöalan kansalaisjärjestöjen kanssa. Tällaisilla kumppanuuksilla voidaan vahvistaa edunvalvontaa, käynnistää uusia hankkeita ja aloitteita sekä helpottaa yhteisten tehtävien koordinoitua.
- *SEAP, joka luo alalle suotuisan yhdeksän vuoden kehyksen.* Yhteisötalouden toimintasuunnitelma (SEAP) luo yhdeksän vuoden kehyksen (2021–2030), jolla varmistetaan, että yhteisötalouden toimijat tunnustetaan ja niitä tuetaan asianmukaisesti. Suunnitelmaan sisältyy esimerkiksi ohjeita kohdennetusta veropolitiikasta eri sosiaalitaloille, ja siinä painotetaan sosiaalisesti vastuullisia julkisia hankintoja.
- *Kasvava kiinnostus yhteisö- ja kiertotaloutta kohtaan.* RREUSE ja muut uudelleenkäyttöverkostot ovat havainneet yhteisö- ja kiertotalouden kasvavan poliittisen merkityksen. Vaikka kiertotaloutta koskevassa eurooppalaisessa toimintasuunnitelmassa tunnustettiin jo kiertotaloudessa toimivien sosiaalisten yritysten mahdollisuudet luoda työpaikkoja, OECD julkaisi äskettäin hyvin tärkeän toimintaohjeen, jossa tunnustettiin sosiaalisten yritysten edelläkävijän rooli osallistavampien kiertotalouden käytäntöjen laajentamisessa ja tekemisessä.

Suurimmat uhat

- *Uudelleenkäyttösektorille tulevat voittoa tavoittelevat yritykset.* Uudelleenkäyttöverkostot ovat korostaneet yksityisen sektorin kasvavaa kiinnostusta uudelleenkäyttöön ja korjaamiseen viime vuosina. Esimerkiksi tekstiilialan yhteisötalouden organisaatioiden määrä on oikeudellisesta suojasta huolimatta vähentynyt Saksassa. Yhteisötalous tarjoaa kuitenkin sosiaalisia ja ympäristöön liittyviä etuja, joita on suojeltava. Tulisi vahvistaa laki, jolla estetään kilpailu uusista

kiertotalouden liiketoimintamalleista uudelleenkäyttötoimijoiden ja riippumattomien yhteisötalouden korjaamoiden kanssa²¹.

- *EPR-järjestelmät, jotka vaikeuttavat jätehierarkian toteuttamista.* EPR-järjestelmien kehittäminen kaikkialla Euroopassa antaa usein vähittäismyyjille ja tuottajille mahdollisuuden valvoa jätetuotteiden keräämistä, rajoittaa pääsyä sosiaalisten yritysten uudelleenkäyttöön ja vaikeuttaa jätehierarkian täytäntöönpanoa. Uudelleenkäyttötoimijoiden tulisi saada osa uuden tuotteen ostamisen yhteydessä kerätystä rahoitusosuudesta. Tässä mielessä uudelleenkäyttöverkostojen tulisi tehdä EPR-järjestelmistä ensisijainen tavoite lobbausstrategioissaan.
- *Tuotteiden ja jätevirran saatavuuden puute.* Jätevirtoja hallinnoivien tahojen, olipa kyse kunnista, vähittäismyyjistä tai laajennetuista tuottajavastuuorganisaatioista (PRO), tulisi asettaa käytöstä poistetut uudelleenkäytettävät tuotteet sertifioitujen uudelleenkäyttötoimijoiden saataville. Jätevirran saatavuus on todettu keskeiseksi tekijäksi tässä tutkimuksessa.
- *Sosiaalilausekkeiden ja varattujen sopimusten riittämätön täytäntöönpano.* Vaikka EU:n julkisia hankintoja koskevassa direktiivissä annetaan jäsenvaltioille mahdollisuus varata sopimuksia sosiaalisista syistä, tämä käytäntö on edelleen poikkeus useimmissa maissa. Tarjouskilpailuissa tulisi soveltaa yhdistettyjä sosiaalilausekkeitä ja kiertotaloutta koskevia lausekkeitä, jotta sosiaalisen uudelleenkäytön mahdollisuudet saataisiin käyttöön.
- *Kunnianhimon puute uudelleenkäyttöä koskevissa tavoitteissa.* Vaikka jotkin kansalliset ja alueelliset hallinnot ovat tehneet oman aloitteensa ja asettaneet uudelleenkäytölle ja uudelleenkäyttöön valmistelulle vahvoja tavoitteita, EU:n tasolla on havaittu, ettei tarvetta korostaa erillisten uudelleenkäytön ja uudelleenkäyttöön valmistelun tavoitteita ole. Tavoitteet ovat välttämättömiä jätehierarkian periaatteiden toteuttamiseksi ja sosiaalisen työllisyyden edistämiseksi.
- *Kiertotalouden koulutusohjelmien riittämätön tuki ja rahoitus.* Taidot ovat keskeisiä kehitettäessä joustavuutta, sosiaalista arvoisuutta ja kestäväää kilpailukykyä. Huolimatta sosiaalisten yritysten keskeisestä roolista kiertotalouden taitojen tarjoamisessa ja

²¹ Keskeisiä toimenpiteitä tässä suhteessa ovat hinnan alentaminen ja varaosien saatavuuden varmistaminen, tiedon tarjoaminen tuotteiden uudelleenkäytöstä ja korjaamisesta niiden elinkaaren lopussa sekä sen varmistaminen, että tavaramerkkilainsäädäntö ei johda korjaus- ja uudelleenkäyttömonopoleihin.

digitalisaation aiheuttaman eriarvoisuuden vähentämisessä kiertotalouden osaamisohjelmia ei tueta. Kiertotalouden koulutusohjelmia tulisi rahoittaa asianmukaisesti, ja ne tulisi sisällyttää perinteisiin koulutusohjelmiin.

- *Merkittävät esteet lainojen ja mikrorahoituksen saannille.* Yhteisötalouden toimijoilla on monia esteitä edullisten lainojen ja mikrorahoituksen saamisessa, koska ne eivät tavoittele voittoa, erityisesti silloin, kun verkostot eivät ole hyvin kehittyneitä. Esimerkiksi joissakin maissa sosiaaliset yritykset eivät voineet saada elvytysvaroja COVID-19-kriisin aikana huolimatta yritystoiminnasta ja tarjotuista sosiaalipalveluista.
- *Hankkeesta itsenäiseksi organisaatioksi siirtyminen.* Tämä tutkimus osoitti, miten jotkin uudelleenkäyttöverkostot luotiin hankekohtaisen rahoituksen tuloksena. Alkurahoituksen loppumisen ja rahoitusvakauden välillä voi olla kuilu. Siemenrahoituksen loppumisen ja rahoitusvakauden välillä voi olla kuilu. Uusien verkostojen tulisi pyrkiä monipuolistamaan tulonlähteitä, selittämään selkeästi, mitä hyötyä verkostoon liittymisestä on, ja puolustamaan voimakkaasti julkisen tuen tarvetta.

Suosituksia

- Kartoita sidosryhmät ennen verkoston perustamista tai sen aikana.
- Toteuta toteutettavuustutkimus, jolla selvitetään jäsenten ja mahdollisten jäsenten tarpeita ja odotuksia.
- Määrittele yhteinen vähimmäisnimittäjä verkostoon pääsylle, vaikka alkuperäiset kriteerit eivät saisikaan olla liian tiukat. Määritä jäsenten enimmäismäärä alussa.
- Luo vahva sähköpostilista ja sosiaalisen median läsnäolo, jotta verkoston näkyvyys tärkeimpiin sidosryhmiin kasvaa.
- Ulkoista osa hallinto- ja johtotehtävistä verkoston perustamisen yhteydessä, erityisesti jos johtokunnan ja sihteeristön jäsenillä ei ole kokemusta niistä. Harkitse vakavasti mahdollisuutta laatia muutosteoria hahmottamaan vaiheet, jotka tarvitaan yleisen tehtävän saavuttamiseksi.
- Laadi kattava ja selkeä luettelo verkoston jäsenille tarjoamista palveluista.

- Edistä uudelleenkäyttösektorin digitalisointia verkkokauppa-alustojen, tiedonkeruuohjelmistojen ja innovatiivisten viestintävälineiden avulla.
- Lobbaa sen puolesta, että sosiaalista työllisyyttä koskevat kunnianhimoiset kansalliset uudelleenkäyttöä koskevat tavoitteet saavutetaan. Esimerkkeinä voidaan käyttää olemassa olevia tavoitteita.
- Laadi laaja-alainen lobbausstrategia jäsenyyden tarpeiden ja painopisteiden pohjalta. Suositeltavia ovat sisäiset politiikkaan liittyvät työryhmät ja toistuvat politiikan päivitykset jäsenille.
- Seuraa EPR-järjestelmien luomista ja kehittämistä sekä lobbausta sen varmistamiseksi, että uudelleenkäyttötoimijoilla on mahdollisuus saada jätetuotteita ja että uudelleenkäyttötoiminta maksetaan jätehuoltomaksuilla ja kerätyillä ympäristöveroilla.
- Varmista kiertotalouden toimintaa ja työpaikkojen luomista koskevan laadukkaan tiedon kerääminen ja hallinta. Tehosta lobbausta ja päätöksentekoa hyödyntämällä tietoja.
- Edistä verkostokulttuuria, jossa jäsenet ovat yhteydessä ja jakavat tietämystä sihteeristön toiminnan lisäksi. Luo näin jäsenillesi tilaisuus keskustella parhaista käytännöistä, projekteista ja mahdollisista kumppanuuksista.
- Suhtaudu avoimesti kumppanuuksiin yritysten kanssa, jos yhteistyö ei uhkaa jäsenten arvoja ja missiota.
- Laadi ja vahvista uudelleenkäytön laatustandardit, jotta voidaan lisätä yleisön luottamusta ja näkyvyyttä sekä virallistaa uudelleenkäytön ammattimaisuus.
- Hae asianmukaista alkurahoitusta uudelleenkäyttöverkoston perustamiseksi vähintään kahdeksi ensimmäiseksi vuodeksi. Pyri monipuolistamaan tulonlähteitä.
- Tarkastele, mitä tapahtuu muissa maissa ja alueilla, joilla on jo olemassa pitkälle kehittyneitä verkostoja. Parhaiden käytäntöjen oppimista ja toistamista tulisi korostaa jatkuvasti.